

Istraživanje informacijske pismenosti učenika (studija slučaja Srednje škole dr. Antuna Barca u Crikvenici)

Dražić, Tea

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:307184>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Tea Dražić

**Istraživanje informacijske pismenosti učenika
(studija slučaja Srednje škole dr. Antuna Barca u Crikvenici)
(DIPLOMSKI RAD)**

Rijeka, 2016.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
Odsjek za kroatistiku

Tea Dražić
Matični broj: 19756

**Istraživanje informacijske pismenosti učenika
(studija slučaja Srednje škole dr. Antuna Barca u Crikvenici)**

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost – smjer knjižničarstvo

Mentor: dr. sc. Dejana Golenko

Rijeka, 25. travnja 2016.

SAŽETAK

Fenomen informacijske pismenosti pojavljuje se kao posljedica razvoja digitalnoga doba, odnosno razvoja informacijsko-komunikacijskih tehnologija koje su omogućile bržu komunikaciju i razmjenu informacija. Digitalno je doba obilježila i pojava tzv. Google generacije koja je informatički pismenija od svojih prethodnika, ali ne i informacijski. To je generacija koja površno pristupa informacijama jer nema razvijeno kritičko mišljenje, stoga je bila nužna rekonstrukcija postojećeg obrazovanja kako bi se pojedinci mogli bolje pripremiti za cjeloživotno učenje, odnosno kako bi bili sposobni samostalno razvijati vlastita znanja i vještine i nakon što je formalno obrazovanje završeno. S obzirom na to da se informacijska pismenost odnosi na samostalno prepoznavanje, pronalaženje, vrednovanje i korištenje potrebnih informacija, ovim se radom željela ispitati razina vještina informacijske pismenosti maturanata Srednje škole dr. Antuna Barca u Crikvenici. Provedeno je istraživanje među maturantima trogodišnjeg i četverogodišnjeg srednjoškolskog obrazovanja kako bi se utvrdilo stvarno stanje te potaknula svijest o važnosti informacijskog opismenjavanja. U radu se iznosi analiza rezultata provedenog istraživanja nakon čega se raspravlja o mogućim prijedlozima za povećanje razine informacijske pismenosti, ali i poboljšanja suradnje među sudionicima u obrazovanom procesu.

Ključne riječi: informacijska pismenost, Google generacija, cjeloživotno obrazovanje, maturanti, istraživanje

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Općenito o istraživačkom problemu	2
2.1. Cjeloživotno obrazovanje	5
3. Informacijska pismenost kao fenomen	6
3.1. Razvoj informacijske pismenosti	7
3.2 Modeli i standardi u primarnom i sekundarnom obrazovanju.	11
3.2.1. Šest velikih vještina (Big 6)	11
3.2.2. AASL standars	12
3.2.3. IFLA-in standard.....	13
3.4. Uloga knjižnica u programima informacijskog opismenjavanja	13
4. Istraživanje	18
4.1. Uvod u istraživanje	18
4.1.1. Opis istraživačkog problema.....	18
4.2. Cilj i svrha istraživanja	18
4.2.1. Hipoteze	18
4.3. Metodologija istraživanja.....	19
4.3.1. Metode	19
5. Rezultati istraživanja.....	20
5.1. Opća pitanja za upoznavanje ispitanika	21
5.2. Maturanti se više koriste internetom nego knjižnicom za potrebe pretraživanja.....	23
5.3. Maturanti lako pretražuju izvore za svoje informacijske potrebe.....	29
5.4. Maturanti znaju kako se koristiti pronađenim informacijama	32
5.5. Maturanti četverogodišnjeg usmjerenja informacijski su pismeniji od maturanata trogodišnjeg usmjerenja	35
5.6. Procjena osobnog zadovoljstva vlastitim vještinama informacijske pismenosti	38
5.7. Stajalište maturanata o pojmu informacijske pismenosti.....	39
6. Analiza rezultata.....	41
7. Zaključak.....	48
Literatura.....	51
Prilozi	53
Prilog 1. Anketni listić za ispitivanje učenika Srednje škole dr. Antuna Barca u Crikvenici.	1
Prilog 2. Popis grafikona.....	8
Prilog 3. Popis tablica	9

1. Uvod

U ovom je radu prikazano istraživanje vještina informacijske pismenosti koje je provedeno među maturantima Srednje škole dr. Antuna Barca u Crikvenici. Istraživanjem su obuhvaćeni četverogodišnji (opća gimnazija, hotelijersko turistička i ekonomska škola) i trogodišnji (strojarstvo i ugostiteljstvo) obrazovni smjer, a nastojalo se prikazati koliko su informacijski pismeni učenici navedene srednje škole i utječe li odgojno-obrazovni smjer na rezultate istraživanja.

Na početku rada dan je kratki povijesni pregled razvoja digitalnog doba i pojma informacijske pismenosti te posljedica koje su donijele navedene tehnološke promjene. Ukazalo se na postojanje različitih generacija te su prikazane njihove najvažnije značajke kao i međusobne razlike. Istaknuto je kako posljednjoj generaciji, tzv. Google generaciji, iako informatički pismenijoj od svojih prethodnika, nedostaje vještina kritičkog promišljanja te je stoga nužno rekonstruirati obrazovanje koje će obuhvatiti, osim funkcionalnih, i pismenosti koje su nužne za život i rad u društvu sklonom brzim i čestim promjenama. Uvodi se pojam cjeloživotnog obrazovanja koji podrazumijeva kompetentne pojedince koji su skloni samousavršavanju i samoobrazovanju i u vremenu kada je formalno obrazovanje završeno.

Zatim se navode različite pismenosti koje je potrebno osvijestiti i usvojiti, a istaknut je i pojam informacijske pismenosti, odnosno pismenosti koja obuhvaća sve ostale i koja osigurava pozitivnu motivaciju za cjeloživotnim obrazovanjem. Iznose se različite definicije informacijske pismenosti kako bi se dobio uvid u važnost jasnog određenja pojma kao i njegove kompleksnosti, a istaknuta je i važnost knjižničara kao informacijskih stručnjaka koji svojim znanjem i vještinama mogu doprinijeti informacijskom opismenjavanju.

U četvrtom poglavlju slijedi prikaz navedenoga istraživanja. Iznose se podatci o uzorku na kojem je provedeno istraživanje te metode koje su korištene prilikom ispitivanja. Potom se iznose hipoteze koje su se istraživale te cilj i svrha samog istraživanja. Slijede rezultati istraživanja kojima su se navedene hipoteze potvrdile ili odbacile, nakon čega se iznosi zaključak o stvarnom stanju informacijske pismenosti među maturantima srednje škole u Crikvenici.

U posljednjem se poglavlju daje kratki prikaz rezultata kao i prijedlozi za unapređivanje i razvoj informacijske pismenosti učenika.

2. Općenito o istraživačkom problemu

Kao što je industrijska revolucija u 18. stoljeću pokrenula nezaustavljive promjene u ljudskom životu, jednako tako je globalno djelovala digitalna, odnosno tehnološka revolucija. Brojna otkrića s različitih područja tehnologija (mikrotehnologija, računalstvo, telekomunikacija i optoelektronika¹) pokrenula su digitalnu revoluciju koja je radikalno promijenila iskustvo pojedinaca te njihov pristup životu i radu. Promjene su se odvijale eksponencijalno pomalo ulazeći i zahvaćajući sve sfere ljudskoga života, dok tehnologija nije postala neizostavni dio naše svakodnevnice.

Tehnološka otkrića su povezala ljude i učinila međusobnu komunikaciju bržom i lakšom nego što se to očekivalo. S vremenom su ljudi uvidjeli prednosti koje sa sobom nosi tehnološki razvoj te su sve snage bile usmjerene u unapređivanju brže i jednostavnije komunikacije. Već 60-ih godina 20. stoljeća, za potrebe vojske SAD-a, vladina agencija ARPA je povezala računala na četiri različita fakulteta kako bi se među njima lakše prenosile potrebne informacije. Novonastalu mrežu računala nazvali su ARPANET i ona je poslužila kao prototip za ono što danas podrazumijevamo pod Internetom.²

Ipak najznačajniju je ulogu odigrao Tim Berners-Lee koji je 1989. godine, za informacijske potrebe instituta CERN, osmislio mogućnost hiperteksta u svrhu organizacije informacija, ali je projekt ocijenjen kao "nejasan, ali uzbudljiv"³ i bio je odbačen. Berners-Lee ipak nastavlja s radom i već u listopadu 1990. godine osmišljava ono što je danas poznato pod kraticom WWW odnosno World Wide Web, a već 1991. godine otvara se na korištenje svima koji posjeduju računalo.

Osim što su nove tehnologije olakšale svakodnevni život čineći poslove bržima i jednostavnijima, svakako su za sobom donijele i brojne promjene koje nisu uvijek i najpoželjnije. Prije svega, valja naglasiti kako su dostignuća u tehnologiji omogućila i ubrzan razvoj znanosti što je pak dovelo do poboljšanja ljudskoga života u svim njegovim sferama. Knjižnice su također doživjele svoje računalne promjene: automatizaciju knjižničnog poslovanja te digitalizaciju građe.⁴ Dakle, tehnologija unosi brojne promjene u ljudski život i nije ograničena samo na male skupine znanstvenika i drugih stručnjaka, već ulazi u domove običnih ljudi. "Internet se počeo upotrebljavati

¹Milan Mesarić. *Informatička revolucija i njezin utjecaj na stvaranje informatičke, mrežne, globalne ekonomije – analiza Manuela Castellsa*. Ekonomski pregled, 56.(5-6) 2005., str. 393. 389-422

²Aleksandar Vulović, . *Digitalna kultura, digitalni mediji, digitalni tekst*.

URL:<http://vulovic.rs/bvstudy/mmk/pdf/XIII%20predavanje.pdf>, str. 3. (2016-02-29)

³*History of the Web*, URL:<http://webfoundation.org/about/vision/history-of-the-web/>. (2016-02-29)

⁴Michael Gorman. *Postojana knjižnica: tehnologija, tradicija i potraga za ravnotežom*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2006. str. 12.

za obrazovanje, zabavu i druženje, no istodobno je donio i zabrinutost zbog pristupa mreži, mogućeg otuđenja i osobne sigurnosti."⁵ Prije svega, misli se na sigurno korištenje interneta koje je neophodno uključiti u odgoj i obrazovanje mladih ljudi koji se svakodnevno koriste računalom i pristupaju mrežnim stranicama. Važno je mlade ljude naučiti kako pristupati stranicama koje su primjerene njihovim potrebama, ali i kako otkriti sadržaj koji nije siguran i kako postupati prema takvim izvorima. Valja im ukazati na mogućnost korištenja računala i mrežnih stranica u obrazovne svrhe, a ne samo kao razonodu. Isto tako treba ih poučiti kako on nije jedini izvor znanja te da nije sve moguće pronaći na internetu.

Mogućnosti su interneta mnogobrojne i potrebno je osposobiti pojedince da izvuku maksimum iz onoga što nam računalna tehnologija donosi. Neki se tehnološkim novostima lakše prilagođavaju, dok neki, naučeni na život bez računala i njegovih mogućnosti, teže prihvaćaju i prate sve promjene na tehnološkom planu. Također različito pristupaju sadržaju koji pronalaze na internetu i ne vrednuju ga svi onako kako bi trebali ili uopće kritički ne promišljaju o njemu. Iz svega toga možemo zaključiti kako nije moguće adekvatno koristiti tehnologije ukoliko ne postoji obrazovanje kako to činiti, ali i da obrazovni pristup mora odgovarati značajkama pojedinaca koji imaju različita znanja, mogućnosti i potrebe.

S obzirom na opisani razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije, sve skupine pojedinaca nisu se podjednako dobro snašle s novim sadržajima i uslugama koje nam je donijelo digitalno doba. Upravo prema stupnju snalažljivosti s novim tehnologijama i lakoći kojom pristupaju i usvajaju novo, razlikujemo tri generacije koje žive i djeluju u novom digitalnom dobu.

Prva generacija je tzv. X generacija⁶ koja obuhvaća sve rođene između 1965. i 1980. godine. Za njih je značajno da su se s novim tehnologijama i njihovim prednostima upoznali tek u kasnijoj dobi kada su već završili školovanje i započeli s radom ili su već završili osnovni stupanj obrazovanja i već stekli određene navike učenja i istraživanja. To je generacija koja se susreće s televizorom i osobnim računalima i koja uviđa prednosti interneta, ali još uvijek radije pristupa tradicionalnijim načinima učenja i pretraživanja. To je generacija koja ima dobro razvijeno kritičko promišljanje i koja se zna služiti različitim izvorima informacija, iako često imaju poteškoća u učenju i služenju s novim tehnologijama.

Iduća je generacija tzv. Y generacija⁷, odnosno milenijska generacija ili jednostavno skraćeno milenijci. Obuhvaća rođene između 1980. i 1994. godine. To su djeca interneta, DVD-a i SMS-ova. Oni odrastaju uz nove tehnologije i lakše se njima služe nego prethodna generacija.

⁵Alka Stropnik. *Književnižnica za nove generacije, virtualni sadržaji i usluge za mlade*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013. str. 39.

⁶Isto, str. 13.-14.

⁷Isto, str. 13.-14.

Upoznati su s prednostima novog načina komuniciranja i pretraživanja izvora, ali su još uvijek skloni koristiti se tradicionalnijim načinima učenja i komuniciranja.

Posljednja je tzv. Z generacija⁸, odnosno novi milenijci, tj. Google generacija⁹ koja obuhvaća sve rođene poslije 1995. godine, odnosno 1993. prema Rowlandsu. Kao što im samo ime kaže, to je generacija čiji je temeljni i najpopularniji izvor informacija Google pretraživač. Rođeni su u digitalnom okruženju i daleko su informatički pismeniji od svojih prethodnika. Odrastajući uz nove tehnologije, oni se lakše prilagođavaju stalnim tehnološkim promjenama i novim saznanjima, no unatoč tome, njihovo kritičko mišljenje i analitičke vještine nisu jednako dobro razvijene kao kod prethodnika. Skloni su prihvatiti sve što im se nudi na internetu, bez dodatnog promišljanja ili vrednovanja onoga što su pronašli. Uvriježeno je mišljenje da ono što nije prisutno na mreži, za njih zapravo i ne postoji, što je u opreci s navikama prijašnjih generacija koje i dalje redovito pretražuju knjige, odnosno knjižnice u potrazi za odgovorima na svoje informacijske potrebe.¹⁰

Iz svega navedenoga možemo zaključiti kako su promjene, posebno one vezane za svijet digitalne tehnologije, neizbježne te kako se moramo prilagoditi ukoliko želimo biti u korak s vremenom i onime što nam takve promjene donose. Za pripadnike svih generacija važno je da uče i da se usavršavaju kako bi mogli što bolje iskoristiti ono što nam digitalno doba pruža. Z generacija, odnosno prema Rowlandsu i Nicholisu¹¹, Google generacija, odrastajući uz nove tehnologije, brže i lakše prolazi kroz svakodnevne promjene u tehničkom smislu, odnosno lakše se koristi računalima i njihovim mogućnostima. Ono što kod njih stvara najveće probleme jest nesposobnost, odnosno neznanje kako tu prednost iskoristiti. Google generacija, unatoč svojim prednostima, nema kritički razvijeno mišljenje i analitičku vještinu kojom bi mogli procijeniti vrijednost onih informacija na koje nailaze. To je iznimno pogubno za njihov osobni razvoj jer ograničava iskorištavanje svih mogućnosti koje su im pružene, a pruženo im je zaista mnogo. Upravo ta mogućnost velikog izbora, može izazvati nesigurnost i nesnalaženje¹² pojedinaca čemu se može doskočiti upravo obrazovanjem, odnosno osposobljavanjem da samostalno formulira svoju potrebu, da zna načine kako pronaći izvore kojima će tu potrebu moći zadovoljiti te kako će vrednovati i koristiti ono što mu je zaista potrebno. Dosadašnje, formalno tradicionalno obrazovanje koje je znanje doživljavalo

⁸Isto, str. 13.-14.

⁹ Ian Rowlands, David Nicholas, (eds). *The Google Generation: the information behaviour of the researcher of the future*. Aslib Proceedings: New Information Perspectives Vol. 60 No. 4, 2008., pp 290 – 310. URL: https://www.researchgate.net/profile/Hamid_R_Jamali/publication/215500461_The_Google_generation_The_informati_on_behaviour_of_the_researcher_of_the_future/links/00b495189d31e7e13b000000.pdf (2016-04-18)

¹⁰Isto, str. 296.

¹¹ Isto, str. 296.

¹²Sonja Špiranec, Mihaela Banek Zorica. *Informacijeka pismenost. Teorijski okvir i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008. str. 15.

kao konačni produkt, odnosno kao nešto što se u konačnom obliku prenosi s učitelja na učenika, nije adekvatno u društvu sklonom stalnim i brzim promjenama, odnosno u društvu u kojem se informacije brzo izmjenjuju, a znanje zastarijeva ukoliko se ne nadograđuje novim spoznajama. Drugim riječima, digitalno doba i pojava nove Google generacije, označili su preokret i u strukturi obrazovanja. S obzirom na opisane značajke današnje generacije, nameće se zaključak o njihovoj nesnalažljivosti i neznanju kako pristupiti rješavanju informacijskog problema, stoga je nužno stjecanje vještina informacijske pismenosti kao podloge za cjeloživotno obrazovanje.

2.1. Cjeloživotno obrazovanje

Europska vijeća koja su se godinama održavala u različitim europskim gradovima (Lisabon 2000., Bruxelles 2001., Stockholm 2001., Barcelona 2002., te ponovno u Lisabonu 2005.¹³), a na kojima se raspravljalo o strategijama obrazovanja i cjeloživotnome obrazovanju, na kojem je jedino moguće dalje zasnivati gospodarski, politički, ali i društveni razvoj, istaknuto je i zaključeno, između ostalog, o temeljnim kompetencijama koje će omogućiti razvoj društva u svakom smislu. Istaknuto je da su ljudi glavna snaga Europe na kojima treba temeljiti daljnji razvoj te je konačno na sastanku u Bruxellesu 2006. godine donijeta Preporuka Europskog parlamenta i Savjeta o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje kojom se propisuje osam ključnih kompetencija koje treba uvrstiti u obrazovni sustav, ali i svijest pojedinaca. Tih osam ključnih kompetencija neophodno je u daljnjem gospodarskom i društvenom razvoju, a nastale su kao rezultat globalizacije i potrebe za što fleksibilnijom prilagodbom u sve povezanim svijetu u kojem se događaju brze promjene. One su nužne u osobnom razvoju pojedinaca kako bi mogli voditi aktivni građanski život te kako bi se mogli lakše integrirati u društvo.¹⁴ One su redom: komunikacija na materinskom te na stranom jeziku, matematička i digitalna kompetencija, kompetencija učenja, društvene i građanske kompetencije, smisao za inicijativu i poduzetništvo te kulturološku senzibilizaciju i izražavanje. Navedene su kompetencije izuzetno važne i potrebno ih je integrirati u obrazovni sustav kako bi postale dio života i budućeg rada pojedinca. Iako svaka od njih ima svoje značajke po kojima se razlikuje od drugih navedenih kompetencija, one su ipak međusobno povezane pojmom pismenosti. Od današnjih se generacija očekuje možda i više nego od prethodnih s obzirom da se nalaze u svijetu brzih i stalnih promjena. Stoga je izuzetno važno razvijati navedene kompetencije, kako bismo opismenili buduće generacije za što lakše snalaženje u svijetu brzih i stalnih promjena.

¹³Preporuka Europskog parlamenta i Savjeta od 18. prosinca 2006. o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje.

Metodika: 11, 20 (1/2010) URL:<http://hrcak.srce.hr/61536>. str.170. (2015-12-01)

¹⁴Isto, str. 174.

Temeljne su kompetencije nužne za cjeloživotno obrazovanje i razvoj pojedinca. Njima su obuhvaćena znanja, primjena znanja, stavovi i odgovornosti¹⁵, a njihovo razumijevanje i osvješćivanje njihove važnosti od velikog su značaja za život u stalno promjenjivoj okolini. Nova tehnologija uvelike je olakšala pristup informacijama i njihovo pretraživanje, no upravo ta dostupnost velikoj količini informacija može izazvati nesigurnost i nesnalaženje, pogotovo kada informacije doživljavaju brze i česte izmjene. Navedenim kompetencijama, odnosno cjeloživotnim obrazovanjem nastoji se doskočiti tom problemu jer se pojedinca osposobljava za učenje tijekom cijelog života, odnosno stvara se pozitivna motivacija za daljnjim samoobrazovanjem i samousavršavanjem što predstavlja ključ uspjeha u promjenjivom društvu 21. stoljeća. Odavno je prestalo biti dovoljno savladavanje osnovnih pismenosti – govorenja, čitanja, pisanja i računanja, a od pojedinaca se očekuje ovladavanje brojnim drugim vještinama, drugim pismenostima, koje će mu omogućiti budući radni i osobni uspjeh.

3. Informacijska pismenost kao fenomen

Do sada je istaknuto kako cjeloživotno učenje predstavlja glavnu odrednicu društvenih, gospodarskih i prosvjetnih politika u svijetu. Gotovo je nemoguće odgovoriti na zahtjeve modernoga društva koje je globalno povezano i umreženo, gdje vlada brz tehnološki napredak, a samim time i ubrzano zastarjevanje informacija i znanja. Pojedinač se mora neprestano usavršavati ukoliko želi biti u korak s navedenim promjenama, a zadatak formalnog obrazovanja je naučiti pojedinca kako učiti, odnosno osposobiti ga za cjeloživotno učenje i usavršavanje.

Navedene su kompetencije nužne jer pojedinac mora biti osposobljen za služenje tehnologijama kako bi došao do potrebne informacije, ali jednako tako mora biti sposoban razlučiti koje su mu informacije zaista potrebne, odnosno koje su informacije adekvatne njegovoj potrebi. Informacijsko opismenjavanje omogućuje upravo to – pripremu pojedinaca da samostalno pretražuje različite izvore informacija kako bi pronašao odgovarajuću informaciju kojom će zadovoljiti svoju potrebu.

Važno je osvijestiti stalne promjene kojima je društvo podložno, a samim time i vrijednosti koje moramo njegovati kako bismo osigurali razvoj pojedinca sposobnog za život i rad u takvoj promjenjivoj okolini. Istaknuto je kako je riječ o procesu koji nema svoj konačni završetak, koji ne završava formalnim obrazovanjem, već dobija smjernice kao razvijati svoje sposobnosti i vještine. Upravo IFLA-ina definicija pismenosti, u kojoj se ističe da je to "...sposobnost korištenja

¹⁵Jadranka Lasić-Lazić, Mihaela Banek Zorica, Sonja Špiranec. *Obrazovanje školskih knjižničara temeljeno na ishodima učenja*, u: Jadranka Lasić-Lazić. *Informacijska tehnologija u obrazovanju*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2014., str. 126.

različitih izvora informacija i unapređenja kvalitete življenja te da uključuje sposobnost pronalazjenja, evaluacije i pravilne uporabe informacije na različite načine"¹⁶, naglašava cjeloživotni proces koji je potrebno stalno nadograđivati. Dakle, informacijska pismenost, kao skup vještina koje se mogu naučiti, preduvjet je za cjeloživotno obrazovanje kojem težimo i koje nastojimo osvijestiti kao pozitivnu naviku svakog pojedinca.¹⁷

3.1. Razvoj informacijske pismenosti

Pojam pismenosti više ne obuhvaća samo najosnovnije vještine kao što su govorenje, čitanje, pisanje i računanje, već obuhvaća mnogo više kompetencija čije će usvajanje i usavršavanje omogućiti razvoj sposobnog i učenog pojedinca spremnog za sve predstojeće izazove.

S obzirom na stalne promjene koje se događaju na globalnoj razini i tehnologiju koja nas svakodnevno upoznaje s njima, danas se spominje nekoliko vrsta pismenosti kojima pojedinac mora ovladati kako bi se uspješno snalazio u tom svijetu stalnih promjena.

Pojedinac mora ovladati vještinama komuniciranja, korištenja suvremenom informatičkom i komunikacijskom tehnologijom, kvalitetno razumjeti prirodna i društvena zbivanja, osposobiti se za rješavanje problema i informirano donošenje odluka, razviti vještine i spremnost za timski rad te se osposobiti za trajno učenje.¹⁸ Upravo zato govorenje, čitanje, pisanje i računanje više nisu dovoljni kako bi se pojedinac što uspješnije prilagodio društvenim promjenama. Pismenost mora biti funkcionalna i mora pojedinca pripremiti na cjeloživotno obrazovanje koje je neophodno ukoliko želi biti uspješan bez obzira na posao koji obavlja. Danas kada se govori o funkcionalnim pismenosti, misli se na informatičku, mrežnu, digitalnu, medijsku i informacijsku pismenost čije usavršavanje omogućuje bolje snalaženje u 21. stoljeću i svim promjenama koje se svakodnevno događaju.¹⁹

Informatička odnosno računalna pismenost odnosi se na poznavanje postojećih tehnologija, ali i spremnost na upoznavanje novih tehnoloških dostignuća te spretnost prilikom

¹⁶ *IFLA Media and Information Literacy Recommendations*. Final version, endorsed by the Governing Board of IFLA, at its meeting in Den Haag, The Netherlands, 7.12.2011., URL: <http://www.ifla.org/files/assets/information-literacy/publications/media-info-lit-recommend-en.pdf>, str. 1.-2.

¹⁷ Jesus Lau. *Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju : završna verzija*, recenzirano 30. srpnja 2006. Hrvatsko knjižničarsko društvo: Zagreb, 2011. Jesus Lau. *Guidelines on Information Literacy for Lifelong Learning. Final Draft*. Retrieved July 12, 2008. URL: <http://www.ifla.org/VII/s42/pub/IL-Guidelines2006.pdf> (2016-10-02), str. 25.

¹⁸ Sonja Špiranec, Mihaela Banek Zorica. *Informacijeka pismenost. Teorijski okvir i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008. str. 84.

¹⁹ Isto, str. 83.-85.

korištenja novih tehnologija. Od pojedinaca se očekuje da uspješno savladavaju rad na računalu, da poznaju njegove sastavne dijelove i njegove mogućnosti te da spremno pristupaju novim tehničkim rješenjima.²⁰ Mrežna pismenost ukazuje na sposobnost pojedinaca da se koriste mrežom, odnosno internetom te da poznaju osnove na kojima mreža radi, da znaju kako su informacije povezane te kako pristupiti pojedinim informacijama koje žele pronaći.²¹ Digitalna pismenost se odnosi na sposobnost čitanja i razumijevanja hiperteksta ili multimedijjskih tekstova koje pronalaze na mreži.²² Medijska pismenost podrazumijeva kritičko odnošenje prema informacijama iz masovnih medija kojima smo svakodnevno okruženi i koje do nas dolaze iz različitih izvora, bilo da je riječ o dnevnim novinama u papirnatom obliku ili mrežnoj publikaciji. Pojedinaac se mora osposobiti za kritički pristup svemu što ga okružuje i ne prihvaćati sve informacije koje prima iz masovnih medija bez da je provjerio njihovu vjerodostojnost.²³ Posljednja navedena je informacijska pismenost koja podrazumijeva osposobljenost pojedinca za kritičko mišljenje, tumačenje i etičko korištenje informacija do kojih je došao.

Navedene kompetencije nije moguće naučiti tijekom formalnog obrazovanja i stati na poznavanju njihovih definicija. One se mijenjaju, razvijaju i rastu kako se mijenja i samo društvo, stoga ih je važno usavršavati i nakon što je formalno obrazovanje završilo. Drugim riječima, pojedinca moramo naučiti kako učiti kako bi bio sposoban samostalno prepoznati potrebu za daljnjim usavršavanjem, ali i kako bi naučio gdje će i kako tu potrebu zadovoljiti. Upravo zato je izdvojena informacijska pismenost koja objedinjuje sve navedene pismenosti i koja kao ishode navodi upravo navedene težnje – mogućnost da se prepozna i na adekvatan način zadovolji potreba za informacijom.

Pojam informacijske pismenosti prvi se put pojavljuje 1974. godine kao definicija Paula G. Zurkowskog²⁴ koji ističe kako pojedinci moraju biti informacijski pismeni žele li preživjeti informacijsku eksploziju koja se dogodila sredinom 20. stoljeća zahvaljujući tehnološkom napretku i brzom pojavljivanju i prijenosu različitih podataka. Dakle, usporedno s napretkom informacijske i komunikacijske tehnologije, pojavljuje se i pojam informacijske pismenosti. Prepoznata je važnost razvijanja koncepta cjeloživotnoga usavršavanja s obzirom da se osvijestila nemogućnost usvajanja svih znanja, odnosno spoznalo se da učenje nema svoj konačni oblik, već predstavlja sposobnost

²⁰ Sonja Špiranec. *Informacijska pismenost – ključ za cjeloživotno učenje*. Edupoint časopis o primjeni informacijskih tehnologija u obrazovanju. God. III, br. 17, Zagreb, 2003.

URL:http://edupoint.carnet.hr/casopis/cimages/edupoint/ep_17_1.pdf, Str. 8.

²¹ Isto, str. 8.

²² Isto, str. 8.

²³ Isto, str. 9.

²⁴ Paul G. Zurkowski. *The Information Service Environment: Relationships and Priorities*. National Commission on Libraries and Information Science, 1974.

nadogradnje postojećeg znanja kako bi se ono uklopilo u nova saznanja koje donose društvene promjene. Kako je Paul Zurkowski istaknuo, pojedinca se mora naučiti kako učinkovito koristiti informacije u kontekstu rješavanja novih problema na koje nailazi.

Desetak godina kasnije, točnije 1989. godine Američko knjižničarsko društvo (ALA – American Library Association) daje definiciju informacijski pismene osobe koja je "...sposobna prepoznati kada joj je informacija potrebna i zna ju pronaći, vrednovati i učinkovito koristiti. Informacijski pismenim osobama smatraju se oni koji su naučili kako učiti."²⁵ Definicijom su obuhvaćene informacijske vještine (čitanje i razumijevanje različitih izvora informacija, utvrđivanje informacijskog problema, vrednovanje dobivenih informacija), a obuhvaćena je i motiviranost prema učenju, što i je cilj konstruktivističkog pristupa učenju, odnosno cjeloživotnog učenja. Informacijama se pristupa otvoreno, stupa se s njima u interakciju, uči se kako riješiti problem, a ne učiti napamet postojeća rješenja.²⁶ Dakle, naglasak je na aktivnom istraživanju, čime se postiže razvoj kritičkog promišljanja što je utvrđeno kao nedostatak Google generacije koja zna i može lako pristupiti novim oblicima izvora informacija, ali se ne zna služiti dobivenim informacijama.

Vrlo brzo je prepoznata važnost informacijske pismenosti i njezina uključivanja u politiku poslovanja obrazovnih i kulturnih ustanova, kao i činjenica da napredovanje nije ujednačeno na međunarodnoj razini, stoga je u kolovozu 2002. godine IFLA Okrugli stol o poučavanju korisnika preimenovala u Sekciju za informacijsku pismenost, a UNESCO započinje s provođenjem aktivnosti i programa koji se odnose na informacijsku pismenost težeći ravnopravnom pristupu informacijama i znanju te razvoju društvenih znanja. Ubrzo IFLA izdaje i *Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom obrazovanju (Guidelines on Information Literacy for Lifelong Learning. Final Draft.)*²⁷, koje je 2006. godine izradio Jesús Lau, tadašnji predsjednik navedene IFLA-ine Sekcije, u kojima se ističe kako su informacijske kompetencije ključne za cjeloživotno učenje, tj. prvi korak u ostvarivanju obrazovnih ciljeva, ali i važne za pronalaženje posla te svakodnevnu komunikaciju. Drugim riječima, informacijska je pismenost nužna za svakodnevni život i rad pojedinca u 21. stoljeću.

Definicija informacijske pismenosti donosi svijest o postojanju različitih pismenosti.

²⁵ALA. *Presidential Committee on Information Literacy: Final Report*. 1989. URL:

<http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/publications/whitepapers/presidential.cfm> (2016-07-04).

²⁶ Isto, str. 22.

²⁷ Jesús Lau. *Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju : završna verzija*, recenzirano 30. srpnja 2006. Hrvatsko knjižničarsko društvo: Zagreb, 2011. Jesús Lau. *Guidelines on Information Literacy for Lifelong Learning. Final Draft*. Retrieved July 12, 2008. URL: <http://www.ifla.org/VII/s42/pub/IL-Guidelines2006.pdf> (2016-10-02), str. 18-19.

Prije svega, funkcionalna pismenost, odnosno sposobnost čitanja, pisanja i računanja na razini koja omogućuje čovjeku normalan život jest nužna, ali samo kao početak nadogradnje, a ne konačni cilj obrazovanja. Konačni cilj obrazovanja jest naučiti pojedinca kako učiti i stvoriti u njemu pozitivnu motivaciju za samostalnim usavršavanjem postojećih znanja i vještina. Upravo to je definicija informacijski pismene osobe, odnosno kako Michael Gorman slikovito opisuje: "Svaka budala može na internetu naći nešto – važna je sposobnost odabira relevantnog izvora i procjene onoga što se nađe."²⁸

Informacijski pismena osoba zna kako učiti jer zna kako je znanje organizirano, sposobna je s lakoćom pristupiti željenim informacijama koje kritički procjenjuje i vrednuje i koje zna kako iskoristiti. Tek tada informacija može postati znanje, odnosno informacija mora biti adekvatna kako bi se mogla iskoristiti za nadogradnju vlastitog skupa spoznaja.

Predstavlja uvjet za cjeloživotno obrazovanje koje osposobljava pojedince za samoostvarivanje i samousavršavanje u daljnjem obrazovanju i radu, stoga i ne čudi da mnogi autori shvaćaju informacijsku pismenost kao proces. Taj je proces, prema Stričević, podijeljen u 11 faza: svijest o informacijskoj potrebi, sposobnost definiranja potrebe, sposobnost pronalaženja informacije, odnosno kreiranje informacije koja ne postoji ili je nedostupna, razumijevanje pronađene informacije, sposobnost organiziranja i vrednovanja izvora informacija, sposobnosti prezentacije dobivene informacije drugima, znanje kako pronađenu informaciju iskoristiti, kako je spremiti i zaštititi za ponovno korištenje te kako ju spremiti i što s njom napraviti kada nam više nije potrebna.²⁹ Iz definicije je vidljivo kako je riječ o kompleksnoj pismenosti čije je savladavanje nužno voditi i u čiji proces moraju biti uključeni svi sudionici u obrazovnom procesu kako bi se ona mogla nadograđivati i razvijati dok ne postane navika prilikom samostalnog pristupa istraživanju i učenju.

U idućem su poglavlju opisani model i standardi informacijske pismenosti koji su namijenjeni primarnom i sekundarnom obrazovanju, a koji mogu pomoći shvatiti na koji način funkcionira učeničko pretraživanje i stvaranje znanja te koji mogu pomoći u osmišljavanju i organiziranju obrazovanja.

3.2. Modeli i standardi informacijske pismenosti u primarnom i sekundarnom obrazovanju

²⁸ Michael Gorman, *Postojana knjižnica: tehnologija, tradicija i potraga za ravnotežom*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2006. str. 46.

²⁹ Ivanka Stričević. *Pismenost 21. stoljeća: učenje i poučavanje u informacijskom okruženju*. //Zrno 22, 97-98 (2001.), str. 3.-4.

U ovome će se poglavlju prikazati jedan model i dva standarda organiziranja informacijskog opismenjavanja koji su namijenjeni primarnom i sekundarnom obrazovanju, odnosno koji mogu pomoći u organizaciji obrazovnih postupaka i ishoda u osnovnoj i srednjoj školi. Model nam pruža teorijski okvir, a standardi navode elemente procjene i pokazatelje uspješnosti, odnosno služe kao preporuka za podizanje učinkovitosti obrazovnog sustava.

3.2.1. Šest velikih vještina (Big 6)

Šest velikih vještina, ili Big 6, je model koji su razvili Eisenberg i Berkowitz u sklopu projekta kojim su ispitivali potrebu za pronalaskom modela rješavanja problema. Model se sastoji od nekoliko koraka pomoću kojih se učenici osposobljavaju za rješavanje problema i zadataka te za donošenje odluka. Kako je istaknuto u samom imenu, model se sastoji od 6 faza: definiranje zadatka, strategije pretraživanja, pretraživanje i pristup, vrednovanje, korištenje i sinteza.³⁰ Svaka faza ima svoje podkategorije koje nam mogu pomoći u razumijevanju i daljnjoj organizaciji obrazovnog sustava.

Prvo se definira informacijski problem, a potom i informacijska potreba. Sama identifikacija može biti teška za većinu učenika jer mnogi nisu svjesni svojih informacijskih potreba ili vrlo teško artikuliraju svoje potrebe. Prva je faza izuzetno važna jer poučavanjem kako osvijestiti i izraziti svoju potrebu stvaramo kritički usmjereno društvo koje zna što želi i kako to ostvariti. U drugoj fazi, odnosno prilikom izrade strategije pretraživanja, određuju se mogući izvori i odabiru najbolji od onih koji su pronađeni. Pojedinaac i kad uspije izraziti svoju potrebu, vrlo često ne zna kako i gdje započeti svoje pretraživanje, stoga ga je potrebno usmjeravati primjerima kako i gdje to može učiniti. U trećoj fazi pojedinac intelektualno i fizički pretražuje, a zatim i pronalazi različite informacije u odabranim izvorima. U ovoj fazi, pojedinac vrlo često nailazi na mnoštvo informacija koje nisu uvijek sve nužne i neophodne za rješavanja njegove informacijske potrebe. Kritičkim promišljanjem i vrednovanjem mora razlučiti koje su informacije adekvatne njegovoj potrebi od onih koje to nisu i koje iz bilo kojeg razloga nisu vrijedne za njegovo pretraživanje, što ujedno predstavlja i četvrtu fazu, odnosno navedenu vještinu. Peta velika vještina se odnosi na organizaciju informacija iz više izvora te predstavljanje onoga što je pronađeno. Drugim riječima, pojedince se poučava načinima korištenja pronađenih informacija kako bi ih što bolje iskoristili u svrhu vlastitog učenja, ali i kako bi ih prenijeli drugima. Posljednja faza je sinteza, odnosno ocjena pronađenog, ali i ocjena samog procesa kako bi mogli organizirati i eventualno unaprijediti nove strategije

³⁰Mike Eisenberg, Bob Berkowitz. *Information problem-solving: The Big Six skills approach to library and information skills instruction*. Norwood, NJ: Ablex, 1990.

pretraživanja kako bi učenje čim više prilagodili vlastitim zahtjevima i mogućnostima.

3.2.2. AASL standard

AASL je standard koji je izdalo Američko udruženje školskih knjižnica (American Association of School Libraries) čija je misija unaprijediti američko školstvo uključivanjem školskih knjižničara u obrazovni proces, odnosno poticanjem suradnje svih sudionika u obrazovanju. Iako je primarno standard nastao za potrebe američkog obrazovnog sustava, on se ipak može iskoristiti i za potrebe drugih nacionalnih obrazovnih sustava. *Standardi informacijske pismenosti (Information literacy Standards for Student Learning)* izdani su 1998. godine kao dio publikacije *Information power: Building partnership for learning*.³¹

Navedni standard se sastoji od ukupno devet standarda podijeljenih u tri kategorije. Prva tri standarda se odnose na usluge vezane uz informacijsko opismenjavanje, a ostale dvije kategorije čine samostalno učenje i društvena odgovornost.

Prva kategorija se, dakle, odnosi na informacijsku pismenost, a standarde koje obuhvaća su sam pristup informacijama, kritičko i kompetentno vrednovanje te točno i kreativno korištenje pronađenih informacija. Druga kategorija, odnosno ona koja se odnosi na samostalno učenje, obuhvaća znanje o tome kako samostalno učiti i naći informacije koje zadovoljavaju informacijske potrebe, zna kako cijeniti literaturu te težnja ka izvrsnosti. Posljednja kategorija, odnosno kategorija društvene odgovornosti uključuje doprinos zajednici i prepoznavanje važnosti toga, etički odnos prema informacijama te uspješno sudjelovanje u skupini kako bi pronašao i generirao informacije.

Dakle, vrlo slično prethodnom modelu, ističu se važnosti samog pristupa informacijama, kritičkog i kompetentnog vrednovanja te točnog i kreativnog korištenja u svrhu unapređivanja vlastitog znanja na etički i društveno odgovoran način.

3.2.3. IFLA-in standard

IFLA- in standard je nastao kao rezultat pregleda ostalih međunarodnih iskustava i predstavlja opći standard koji je moguće primijeniti u osmišljavanju vlastitog obrazovnog procesa. Obuhvaća ono što je istaknuto kao zajedničko u svim pregledanim standardima i izdvojeno kao

³¹*Information Literacy Standards for Student Learning – standards and indicators*, u: *Information Power: Building partnership for learning*. American Library Association and The Association for Educational Communications and Technology. Chicago:1998. URL:

http://umanitoba.ca/libraries/units/education/media/InformationLiteracyStandards_final.pdf (2016-17-04)

najvažnije: pristup, vrednovanje i korištenje.³²

Prvo se odnosi na definiranje i artikulaciju potreba što je prepoznato kao najvažniji, a možda i najteži korak u samom pretraživanju. Kada su definirane potrebe i informacijski problem, onda je lako i locirati informacije, odnosno izvore u kojima se one nalaze. Druga kategorija, odnosno vrednovanje, odnosi se na procjenu informacija koje su relevantne prema unaprijed određenim kriterijima važnosti te organizacija odabranih informacija, odnosno informacija koje su izdvojene kao važne za rješavanje informacijskog problema. Posljednje se odnosi na korištenje odnosno priopćavanje pronađenih rezultata prije svega sebi, a potom i drugima u svrhu unapređivanja vlastitoga znanja, ali i etičko korištenje, odnosno svijest o društveno odgovornom ponašanju prema pronađenim informacijama i izvorima iz kojih su one proizašle.

3.4. Uloga knjižnica u programima informacijskog opismenjavanja

Postoje različite definicije informacijske pismenosti, no sve se slažu da "uključuje sposobnosti prepoznavanja potrebe za informacijom (u bilo kojem obliku), njezino pronalaženje (iz bilo kojeg izvora), analizu i vrednovanje pa tek onda njezino korištenje, ponekad i objavljivanje. (Informacijska pismenost ICT Bussines)"³³ Također je u prethodnim poglavljima istaknuto kako je pojedinac pod svakodnevnim utjecajem različitih informacija koje dopiru do njega iz različitih medija i koje su vrlo često neprovjerene te je stoga nužno informacijsko opismenjavanje. Navedeni model i standardi pokazatelj su kako je informacijsko opismenjavanje kompleksan i dugotrajan posao za koji je potrebna suradnja svih sudionika u obrazovnom procesu i bez čijeg zalaganja uspjeh nije moguć. Drugim riječima odgovornost snose svi uključeni u formalno obrazovanje, kulturne ustanove, članovi organizacija uključenih u diseminaciju informacija, profitabilne obrazovne ustanove, ali i međunarodne i gospodarske organizacije te vlada koja financijski potpomaže obrazovanje te zakonski regulira obrazovni sustav.³⁴ Tek suradnjom stručnjaka, prihvaćanjem koncepta i ugrađivanjem u obrazovnu politiku te čestom provjerom kvalitete i učinkovitosti, bit će moguće govoriti o uspjehu informacijskog opismenjavanja ili bilo kakvom

³² Jesus Lau. *Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju : završna verzija*, recenzirano 30. srpnja 2006. Hrvatsko knjižničarsko društvo: Zagreb, 2011. Jesus Lau. *Guidelines on Information Literacy for Lifelong Learning. Final Draft*. Retrieved July 12, 2008. URL: <http://www.ifla.org/VII/s42/pub/IL-Guidelines2006.pdf> (2016-07-02), str. 18-19.

³³ Vjeran Bušelić. *Informacijska pismenost*. ICT Business, 2015. URL: <http://www.ictbusiness.info/kolumne/informacijska-pismenost>. (2016-03-01)

³⁴ Sonja Špiranec. *Informacijska pismenost – ključ za cjeloživotno učenje*. Edupoint časopis o primjeni informacijskih tehnologija u obrazovanju. God. III, br. 17, Zagreb, 2003. URL: http://edupoint.carnet.hr/casopis/cimages/edupoint/ep_17_1.pdf, Str. 10.

pomaku na tom planu.

Tradicionalni način poučavanja, odnosno frontalna nastava je zastarjela metoda te više ne odgovara potrebama koje nameću promjene u društvu. Koncept u kojem sva znanja dolaze od učitelja, a učenici ih samo upijaju, je zastario i ne odgovara informacijskim potrebama. U svijetu u kojem se informacije brzo izmjenjuju, a postojeća znanja zastarijevaju ili traže nadogradnju, učenika je potrebno osposobiti i naučiti kako da samostalno traži i koristi se informacijama. Samim time važno je osvijestiti važnost informacijskog opismenjavanja učenika, ali i učitelja kako bi čitav proces bio uspješniji. S obzirom da učitelji nemaju sva nužna znanja, postoji realna potreba za uključivanjem knjižničara i drugih stručnjaka u obrazovanje i informacijsko opismenjavanje.

"Korelacija informacijske pismenosti i obrazovanja snažno je izbila na površinu s artikulacijama ciljeva obrazovanja 21. stoljeća."³⁵ Prihvaćen je stav o konstruktivističkom načinu poučavanja u kojem učenici istražuju i uče kako samostalno pronaći rješenja problema, potiče ih se na suradnju i na aktivno sudjelovanje u nastavi čime se razvija kritički um, ali i pozitivna motivacija za daljnjim učenjem i usavršavanjem znanja i vještina, odnosno "učenje postaje proces koji objedinjuje stvaranje, mišljenje, kritičku osviještenost i interpretaciju."³⁶ U takvom okruženju odlično se snalaze knjižničari kao informacijski stručnjaci koji znaju kako su informacije organizirane, poznaju izvore i kako ih pronaći, ali i kako se koristiti informacijama te kako ih pohraniti i zaštititi. Riječ je o konceptu uklopljenog knjižničarstva³⁷ kojim se knjižničara stavlja u samo žarište događaja, odnosno u "situacije u kojima se zahtijeva bliska suradnja i povezanost s primarnom zajednicom, bila ona znanstvena, obrazovna bilo neka druga."³⁸ Što se tiče obrazovnog sustava, knjižničari se mogu uključiti kao partneri-stručnjaci koji mogu pomoći organizirati, ali i samostalno provoditi informacijsko opismenjavanje zahvaljujući svojim kompetencijama. Mogu poučavati učenike, ali i učitelje kako pristupiti informacijama, kako razvijati vještine pretraživanja te kako vrednovati sadržaj, dakle svemu onome što definira informacijski pismenu osobu.

Idealna situacija bi bila kada bi knjižničari, kao informacijski stručnjaci, bili uključeni u nastavu, odnosno kada bi bili sastavni dio nastavnog plana i programa i to na svim razinama obrazovanja, počevši od najranije dobi kako bi se učenike odmah pripremio na takav istraživački rad koji od njih očekuje aktivno sudjelovanje u nastavi. Školska bi knjižnica time postala važno informacijsko, medijsko i komunikacijsko središte kvalitetne škole, odnosno bila bi izvor znanja i

³⁵Sonja Špiranec, Mihaela Banek Zorica. *Informacijska pismenost. Teorijski okvir i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008. str. 105.

³⁶Jadranka Lasić-Lazić, Sonja Špiranec, Mihaela Banek Zorica. *Izgubljeni u novom obrazovnom okruženju – pronađeni u informacijskom opismenjavanju*. Medijsko istraživanje. God.18, br.1, 2012., str. 4.

³⁷Dijana Machala, *Knjižničarske kompetencije, pogled na razvoj profesije*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2015., str. 133.

³⁸Isto, str. 7.

informacija kako za učenike, tako i za učitelje. Prema Hrvatskom nacionalnom okvirnom kurikulumu³⁹ (HNOS, 2006.) zadaće su knjižnice da pruža potporu obrazovnim ciljevima i zadacima zacrtanim nastavnim planom i programom u smislu pružanja informacija, da potiče maštu i želju za čitanjem, da promiče načela slobodnog mišljenja i slobodnog pristupa informacijama te da ostvaruje suradnju s učenicima, učiteljima, administrativnim osobljem i roditeljima.⁴⁰ Tek u takvom okruženju knjižnica bi mogla ostvariti svoj puni potencijal unutar škole, ali i potaknuti učenike i učitelje da to isto učine. Osmišljavanjem različitih programa i aktivnosti kojima bi se ostvarila međupredmetna korelacija te pokretanjem različitih radionica, ostvarila bi se suradnja svih obrazovnih stručnjaka čime bi se pak omogućilo ostvarivanje zadanih ishoda o stvaranju informacijski osposobljenih pojedinaca spremnih na cjeloživotno učenje i usavršavanje.

Uloga i značaj knjižnice prepoznat je i u Republici Hrvatskoj gdje se različitim propisima i zakonskim okvirima regulira rad školske knjižnice. Ona se definira kao "izvor informacija i znanja, potpora nastavnim i izvannastavnim aktivnostima škole, mjesto okupljanja i provođenja slobodnog vremena te postaje bitan čimbenik za osuvremenjavanje odgojno-obrazovnog procesa."⁴¹ Iz ovog se jasno da iščitati kako se očekuje značajna uloga knjižničara unutar odgojno-obrazovnog sustava te se od njega očekuje da profesionalno pristupa komunikaciji i radu, da razumije specifične korisničke potrebe svojih korisnika, učenika, ali i školskog osoblja, te da poučava informacijskim vještinama i kvalitetnoj uporabi informacija. Važećim nastavnim planom i programom za osnovnu školu iz 2006. godine, ističe se važnost informacijske pismenosti, kao jednog od obrazovnih ishoda, a u čijem ostvarivanju sudjeluju i knjižničari.

Idealni uvjeti za informacijsko opismenjavanje su uključenost u planove i programe na svim obrazovnim razinama, ali i suradnja svih stručnjaka uključenih u obrazovanje. To podrazumijeva da će smjernice biti jasno izražene kao i ishodi koji se očekuju od takvog opismenjavanja. Također moraju biti jasno istaknuti i opisani programi i radionice koje će se provoditi kako bi se ostvarili zamišljeni ishodi. Dakle potrebni su jasno razrađeni koraci prema planu koji odgovara potrebama pojedinaca kojima je namijenjen. Drugim riječima, treba imati na umu koje su informacijske potrebe učenika, odnosno da njihove "informacijske potrebe proizlaze iz školskih obveza, hobija i načina kako provode slobodno vrijeme."⁴² Knjižničari znaju da knjižnicu

³⁹*Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006., URL:

<http://www.mzos.hr>. (2016-02-29)

⁴⁰*Informacijska pismenost i poticanje čitanja*. UDK.02: Hrvatska mreža školskih knjižničara, URL:

http://www.knjiznicari.hr/UDK02/index.php/Informacijska_pismenost_i_poticanje_%C4%8Ditanja (2016-02-29)

⁴¹Mira Zovko. *Školski knjižničar – zakonski okvir*, u: XIX. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske.

Šibenik: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2007., str. 8.

⁴²Alka Stropnik. *Književni knjižnica za nove generacije, virtualni sadržaji i usluge za mlade*. Zagreb: Hrvatsko

knjižničarsko društvo, 2013. str. 14.

čine njezini korisnici, a o tome koliko će njezina djelatnost biti uspješna, ovisi o zadovoljstvu korisnika i zadovoljavanju njihovih specifičnih potreba. Na početku je rada istaknuto kako današnji mladi, odnosno pripadnici Z generacije, daleko su bolje upoznati s tehnologijom i puno lakše prate i savladavaju tehnološke promjene nego pripadnici prijašnjih generacija. To nam ukazuje na problem tzv. digitalnog jaza⁴³ koji se stvara među pripadnicima različitih generacija, odnosno mladih koje nastojimo poučiti i učitelja i knjižničara koji bi ih trebali informacijski opismeniti. Drugim riječima, nemoguće je poučavati kako se služiti sadržajem koji nam donose tehnologije, ukoliko ne poznamo samu bit i rad s novim tehnologijama. Stoga je iznimno važno usavršavanje stručnjaka u obrazovanju kako bi uvijek bili u korak s promjenama koje se događaju na tehnološkom planu.

Ono što mladima nedostaje jest kritičko promišljanje o sadržaju koji im je dostupan i koji svakodnevno primaju putem tehnologija kojima su okruženi. Obrazovnim se kurikulumom, koji uključuje informacijsku pismenost, nastoji poučiti učenike vještinama suradnje, pronalaženja, analize, organizacije, vrednovanja i usvajanja novih informacija prema vlastitim potrebama te akademskoj i kulturnoj pozadini.⁴⁴

Kao najveći problem kojem se ozbiljno treba pristupiti je odnos mladih prema informacijama na koje nailaze i izvorima iz kojih ih crpe, odnosno prema knjižnici i internetskim pretraživačima. Današnje su generacije većinom, ako ne i u potpunosti, okrenute internetskim pretraživačima i skloni su mišljenju da "ono što nije na mreži, ne postoji."⁴⁵ Prednost daju jednostavnosti pretraživanja, ne pretjerano velikom zalaganju i brzini dolaska do informacija, dok s druge strane njihova točnost, vjerodostojnost i stvarna potreba ne predstavljaju najvažnije kriterije pretraživanja. Također je upitno kako mladi danas gledaju na knjižnicu i knjižnične usluge, ukoliko vjeruju da je sve moguće pronaći na mreži te da je ona dovoljan izvor kojim mogu zadovoljiti svoje informacijske potrebe?

Velik je problem i nekritičko pristupanje sadržajima, odnosno neznanje kako provjeriti vjerodostojnost informacija na koje nailaze. Mlade se mora poučiti kako se vjerodostojnost utvrđuje, koji su kriteriji ispravnosti i objektivnosti pronađenih informacija te zašto je važno utvrđivanje aktualnosti informacija.⁴⁶ Na taj način mladi će se osposobiti ne samo za kritičko mišljenje, već i za sigurno korištenje interneta čime će moći samostalno korigirati vlastito ponašanje na internetu.

Pod opasnosti koje vrebaju na mlade svakako ulazi i opasnost od kršenja autorskih

⁴³Sonja Špiranec, Mihaela Banek Zorica. *Informacijska pismenost. Teorijski okvir i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008. str. 38.

⁴⁴Jadranka Lasić-Lazić, *Informacijska tehnologija u obrazovanju*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2014. str. 34.

⁴⁵Alka Stropnik. *Književništva za nove generacije, virtualni sadržaji i usluge za mlade*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013. str. 14.

⁴⁶Isto, str. 43.

prava. Drugim riječima, mlade se mora poučiti činjenici da nije sve što je prisutno na mreži slobodno dano na korištenje svima bez ikakvih obveza prema prikazanom sadržaju te na koji će način izbjeći prisvajanje tuđeg autorstva.⁴⁷

Sve nam to ukazuje na pojačanu potrebu za podukom i usmjeravanjem koje će rezultirati kompetentnim pojedincima osposobljenima samostalno pronalaziti vjerodostojne i potrebne izvore kojima će zadovoljiti svoje informacijske potrebe i želju za daljnjim usavršavanjem i cjeloživotnim učenjem.

⁴⁷Parry Aftab, *Opasnosti interneta, vodič za škole i roditelje*. Zagreb: Neretva, 2003., str. 185.

4. Istraživanje

4.1. Uvod u istraživanje

Informacijska je pismenost definirana kao ključna pismenost za ovladavanje kompetencijama potrebnima za snalaženje u svijetu brzih izmjena informacija, komunikacije i čestih tehnoloških promjena. Također je istaknuto kako stvara pozitivnu motivaciju za cjeloživotno obrazovanje koje predstavlja ključ uspjeha u daljnjem usavršavanju i obrazovanju, ali i radu. Prema svemu navedenome, važno je osvijestiti važnost promicanja i usvajanja vještina informacijske pismenosti radi osposobljavanja kompetentnih pojedinaca za suočavanje sa svim promjenama koje donosi društvo 21. stoljeća.

4.1.1. Opis istraživačkog problema

S obzirom na dosad istaknutu važnost poučavanja vještinama informacijskog opismenjavanja u svrhu pripreme za cjeloživotno obrazovanje, nastojalo se ispitati koliko su maturanti trogodišnjeg i četverogodišnjeg srednjoškolskog obrazovanja u Crikvenici spremni odgovoriti na zahtjeve koje postavlja društvo 21. stoljeća, a koje uključuje brze i česte promjene. Nastojalo se uvidjeti koje su vještine usvojili, odnosno koje im vještine nedostaju kako bi se dobili stvarni podatci o uspješnosti njihovog osposobljavanja za cjeloživotno učenje.

4.2. Cilj i svrha istraživanja

Cilj je istraživanja na podlozi studije slučaja ispitati razinu informacijske pismenosti maturanata u srednjoj školi u Crikvenici, a svrha je utvrđivanje stvarnog stanja, poticanje svijesti o važnosti informacijskog opismenjavanja te isticanje prijedloga kojima će se poboljšati rad s učenicima, ali i suradnja među svim sudionicima u obrazovanju.

4.2.1. Hipoteze

Za potrebe su istraživanja postavljene četiri hipoteze koje se nastojalo ispitati i na temelju kojih su formulirana pitanja čija je analiza pomogla u njihovom potvrđivanju, odnosno odbacivanju. U formuliranju hipoteza poslužio je navedeni model i standardi za informacijsko opismenjavanje, odnosno ono što je istaknuto kao zajedničko obilježje navedenih modela i standarda i zapisano u IFLA-inom standardu – pristup, vrednovanje i korištenje informacija.

Hipoteze su: *maturanti se više koriste internetom nego knjižnicom za potrebe pretraživanja, maturanti lako pretražuju izvore za svoje informacijske potrebe, maturanti znaju kako se koristiti pronađenim informacijama, maturanti četverogodišnjeg usmjerenja informacijski su pismeniji od maturanata trogodišnjeg smjera obrazovanja.*

Anketna pitanja su osmišljena kako bi se utvrdila istinitost postavljenih hipoteza, odnosno utvrdilo koliko su maturanti informacijski pismeni. U anketi su postavljena i dva dodatna pitanja otvorenog tipa o poznavanju samog pojma informacijske pismenosti, ali i njihovog osobnog stava o vlastitoj pismenosti čime se htjelo usporediti i pokazati koliko predodžba o vlastitoj informacijskoj pismenosti odgovara stvarnom stanju. Time se htjelo pokazati jesu li maturanti svjesni potrebe i nužnosti informacijskog opismenjavanja.

4.3. Metodologija istraživanja

Istraživanjem unutar studije slučaja prikupljeni su podaci kvalitativnom metodom pismenog prikupljanja podataka, odnosno anonimnom anketom⁴⁸ kako bi se ispitalo posjeduju li ispitani maturanti vještine informacijske pismenosti. Anketna su pitanja koncipirana tako da se jasno prikaže koje vještine informacijske pismenosti posjeduju ili ne posjeduju ispitanici, odnosno logički su organizirana u skupine koje odgovaraju postavljenim hipotezama.

4.3.1. Metode

U radu su korištene dvije kvalitativne metode. Korištena je metoda studije slučaja Srednje škole dr. Antuna Barca u Crikvenici kao kontekst u kojem je korištena istraživačka metoda pismenog prikupljanja podataka. Ispitivanje je provedeno anonimnom anketom koja se sastoji od ukupno 26 pitanja otvorenog i zatvorenog tipa kojima se nastojala ispitati informacijska pismenost učenika. Odabrana je upravo ova metoda zbog svoje pouzdanosti. Anketa je anonimna, stoga je očekivano da su ispitanici bili iskreni u davanju svojih odgovora.

Prednost odabrane metode je i u ekonomičnosti. Prije svega se misli na ekonomičnost vremena, s obzirom na to da je istraživanju pristupio veći broj ispitanika u istom vremenu, čime se olakšalo prikupljanje podataka.

Anketni upitnik je omogućio grupiranje pitanja prema različitim kategorijama koje su se nastojale ispitati, prema postavljenim hipotezama, odnosno prema vještinama informacijske

⁴⁸Ana Tkalac Verčić, Dubravka Sinčić Ćorić, Nina Pološki Vokić. *Priručnik za metodologiju istraživačkog rada: kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje*. M.E.P. d.o.o., Zagreb: 2010., str. 103.

pismenosti, čime se olakšalo analiziranje rezultata i čime se nastojala izbjeгти subjektivnost ispitivača.

Anketirani uzorak čini 66 učenika od kojih 23 učenika pohađa opću gimnaziju, 23 ekonomsku, 9 učenika završava obrazovanje za kuhara, a 11 za vodoinstalatera. Iako škola organizira i provodi obrazovanje hotelijersko turističkih tehničara, te trogodišnjih smjerova za konobara, automehaničara i bravara, pred četiri, odnosno tri godine, nije bilo zainteresiranih učenika za upis navedenih smjerova, stoga danas i nema maturanata tih usmjerenja koji bi mogli sudjelovati u istraživanju.

Odabran je upravo ovakav uzorak kako bi se rezultati istraživanja mogli prikazati paralelno, odnosno ovisno o obrazovnom usmjerenju ispitanika, a što je ujedno i jedna od postavljenih hipoteza.

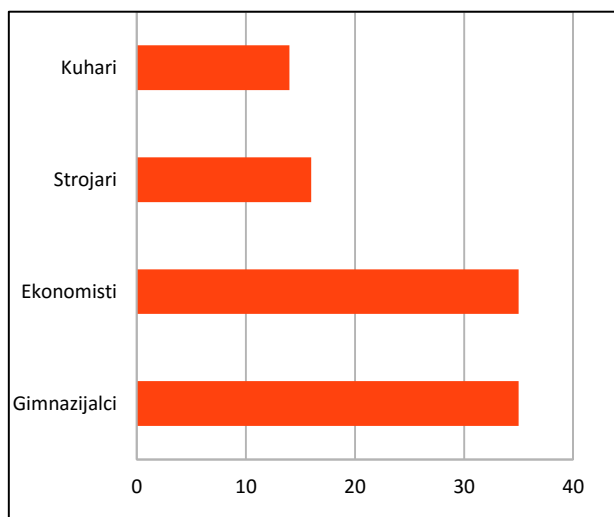
Anketna su pitanja sastavljena prema prethodno navedenoj metodi (Big 6) i standardima (AASL i IFLA-in standard) informacijskog opismenjavanja namijenjenima školstvu. Prvih se pet pitanja odnosi na utvrđivanje općih podataka, kao što su spol, mjesto prebivališta, smjer srednjoškolskog obrazovanja, opći uspjeh te planovi za budućnost – daljnje školovanje ili zapošljavanje. Potom slijede pitanja usmjerena na ispitivanje njihovog stava prema knjižnici i prema internetu, kojim se izvorima pretraživanja služe i kako pretražuju, provjeravaju li vjerodostojnost podataka na koje nailaze, kako se koriste informacijama, ali i kakav je stav njihovih profesora prema razvijanju informacijske pismenosti. Posljednja su dva pitanja otvorenog tipa i njima se ispituju mišljenja učenika o informacijskoj pismenosti, odnosno koliko su dobro upoznati sa samim pojmom kao i procjena vlastite pismenosti.

5. Rezultati istraživanja

U ovome poglavlju slijedi prikaz rezultata dobivenih provedenom anketom. S obzirom na opsežnost dobivenih rezultata, zbog bolje preglednosti, rezultati su grupirani i povezani prema ispitivanim hipotezama, u više potpoglavlja: opća pitanja za upoznavanje ispitanika, maturanti se više koriste internetom nego knjižnicom za potrebe pretraživanja, maturanti lako pretražuju izvore za svoje informacijske potrebe, maturanti znaju kako se koristiti pronađenim informacijama, maturanti četverogodišnjeg usmjerenja informacijski su pismeniji od maturanata trogodišnjeg usmjerenja, procjena osobnog zadovoljstva vlastitim vještinama informacijske pismenosti te stajalište maturanata o pojmu informacijske pismenosti.

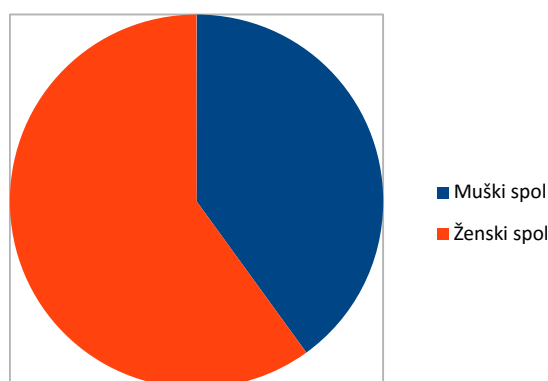
5.1. Opća pitanja za upoznavanje ispitanika

Anonimna anketa je provedena među 66 maturanata Srednje škole dr. Antuna Barca u Crikvenici. Od ispitanih učenika, opću gimnaziju i ekonomsku školu pohađa po 23 maturanata, a trogodišnja usmjerenja pohađa ukupno 20 maturanata, 11 vodoinstalatera i 9 kuhara. Drugim riječima, najviše učenika u srednjoj školi u Crikvenici završava četverogodišnje srednjoškolsko obrazovanje, 35% gimnazijalaca i 35% ekonomista, a najmanje učenika završava trogodišnji smjer, odnosno 16% strojara i 14% kuhara od ukupnog broja ispitanika.

Grafikon 1. Prikaz ispitanih maturanata prema smjeru obrazovanja

Od svih ispitanih učenika 37 je osoba ženskoga, a 29 muškoga spola, odnosno najveću populaciju čine osobe ženskog spola, njih 60%, a ispitanici muškog spola čine 40% od ukupnog

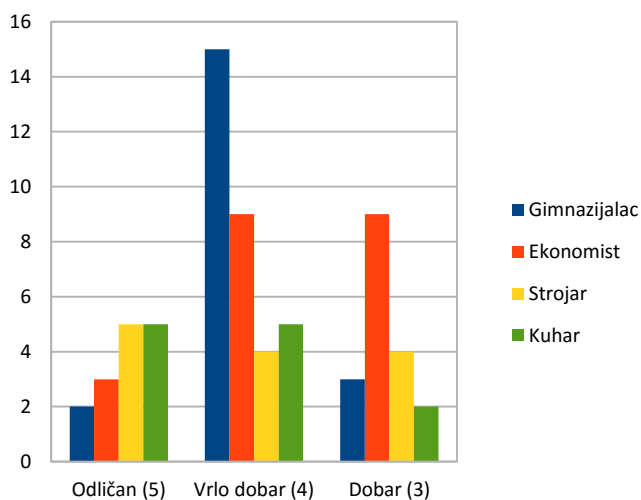
broja ispitanika.

Grafikon 2. Prikaz ispitanih maturanata prema spolnoj zastupljenosti

Najviše učenika od ispitanih maturanata živi u Crikvenici, njih 29, zatim slijedi Novi

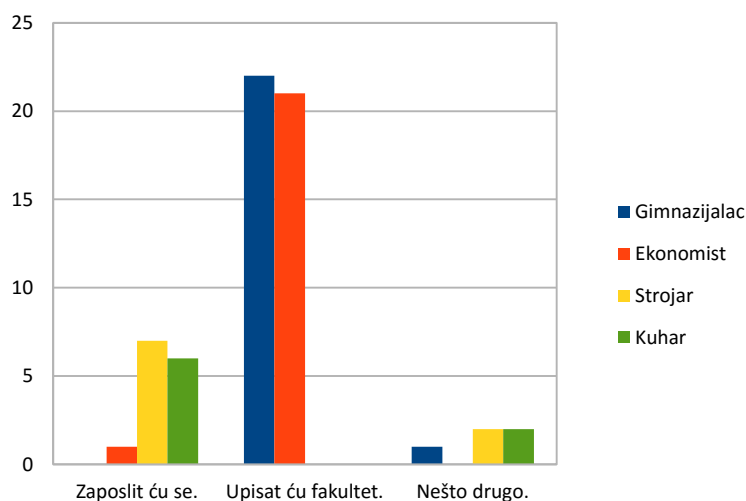
Vinodolski s 24 učenika, potom Selce 4, Bribir i Dramalj po 2 učenika te Sveti Juraj, Brinje, Tribalj, Grižane i Kraljevica po 1 maturant. U postocima to izgleda ovako: 40% učenika živi u Crikvenici, 35% u Novom Vinodolskom, 10% učenika dolazi iz Selca, po 5% čine učenici iz Bribira i Dramlja, a po 1% otpada na učenike iz Triblja, Grižana, Kraljevice, Svetog Juraja i Brinja.

Od ispitanih maturanata odličan opći uspjeh ostvaruje 15 maturanata, odnosno 22% (2 kuhara, 3 strojara, 5 gimnazijalaca i 5 ekonomista), s vrlo dobrim uspjehom prolazi najviše maturanata, čak njih 33, tj. 50% (5 kuhara, 4 strojara, 15 gimnazijalaca i 9 ekonomista), a dobar uspjeh ostvaruje ukupno 18 ispitanih maturanata, odnosno 28% (2 kuhara, 4 strojara, 3 gimnazijalca, 9 ekonomista).

Grafikon 3. Prikaz ostvarenog općeg uspjeha ispitanika prema smjeru obrazovanja

Anketom su ispitani i njihovi planovi za budućnost te se doznaje da se 14 maturanata, odnosno 20% planira zaposliti odmah nakon završetka srednjoškolskog obrazovanja. Većinom se to odnosi na maturante trogodišnjeg obrazovnog smjera, 6 kuhara i 7 strojara, a samo jedan ekonomist je izrazio želju za zapošljavanjem odmah nakon srednje škole. 43 ispitanih maturanata, odnosno 65% planira upisati fakultet, točnije 22 gimnazijalaca i 21 ekonomist, a 9 maturanata, točnije 15% ispitanika je označilo opciju *nešto drugo većinom* navodeći da još nisu odlučili ili planiraju usavršavanje smjera (2 kuhara i 2 strojara).

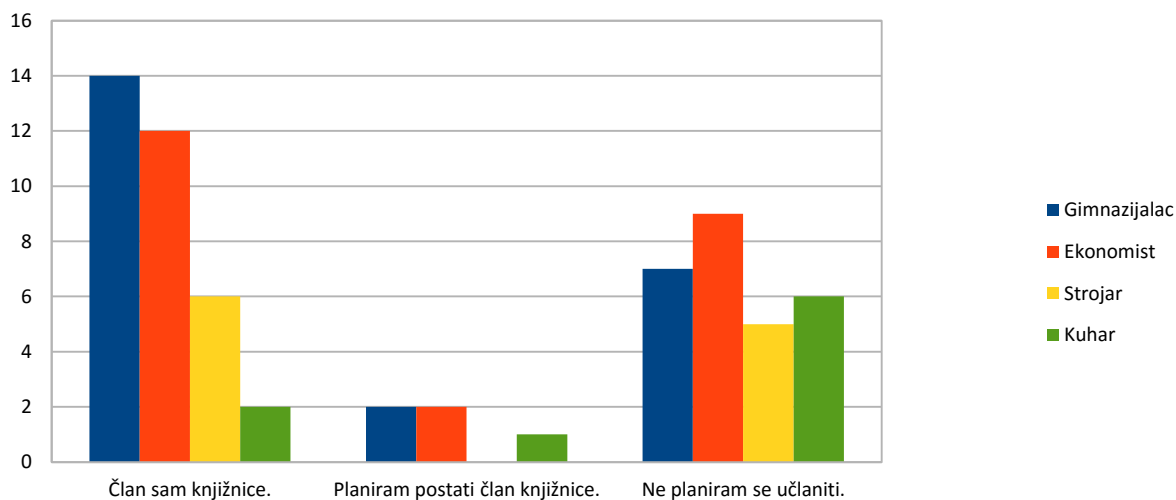
Grafikon 4. Prikaz planova za budućnost prema smjeru obrazovanja

5.2. Maturanti se više koriste internetom nego knjižnicom za potrebe pretraživanja

Nakon početnog dijela ankete koji je sadržavao opća pitanja za upoznavanje ispitanika i stvaranje opće slike, slijede pitanja kojima se ispitivala razina njihove informacijske pismenosti.

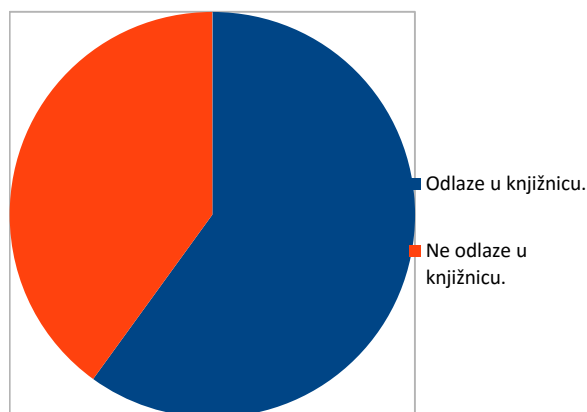
Prvih nekoliko pitanja odnosilo se na utvrđivanje prve postavljene hipoteze – *Maturanti se više koriste internetom nego knjižnicom za potrebe pretraživanja*. Postavljenim pitanjima ispitivao se njihov odnos prema knjižnici, navike koje su razvili i iskustvo s knjižnicom, odnosno s pretraživanjem interneta. Njihovi odgovori pokazali su za kojim izvorima pretraživanja češće posežu – knjižnicom ili internetom.

Na pitanje jesu li članovi knjižnice, od 66 ukupno ispitanih maturanata, ukupno 34 maturanta, odnosno njih 52% odgovorilo je potvrdno (2 kuhara, 6 strojara, 12 ekonomista i 14 gimnazijalaca), 5 maturanata, tj. 7% ispitanika, odgovorilo je da nisu članovi, ali da to planiraju postati (1 kuhar, te po 2 ekonomista i gimnazijalca), a 41%, odnosno 27 maturanata odgovorilo je da nisu članovi i da to ne planiraju postati (6 kuhara, 5 strojara, 9 ekonomista i 5 gimnazijalaca).

Grafikon 5. Prikaz koliko je ispitanika članova knjižnice prema smjeru obrazovanja

Što se tiče kvantitete odlazaka u knjižnicu, 4 ih ima naviku odlaziti 1 tjedno, 17 odlazi jednom mjesečno, 11 jednom u šest mjeseci, 7 odlazi jednom godišnje, a 27 se ispitanih maturanata izjasnilo da ne odlaze u gradsku knjižnicu. Dakle, 60% ispitanih maturanata ima naviku odlaziti u knjižnicu, neki češće, neki rjeđe, ali čak 40% ispitanika ne odlazi u knjižnicu (5 kuhara, 4 strojara, 9 ekonomista i 9 gimnazijalaca).

Grafikon 6. Prikaz učestalosti odlazaka u gradsku knjižnicu

Prethodna su se pitanja odnosila na gradsku knjižnicu, a potom im je postavljeno pitanje kojim se ispitaio njihov odnos prema školskoj knjižnici, odnosno ispitali su se njihovi najčešći razlozi odlazaka u knjižnicu i bilo je moguće zaokružiti nekoliko odgovora koji su se odnosili na njihove navike. Ukupno 49 maturanata, odnosno 74% ispitanika, odabralo je odgovor da najčešće odlazi u knjižnicu posuditi knjigu, 14 maturanata, 21% njih odgovorilo je da odlaze posuditi

potrebnu literaturu za referat ili školsku zadaću, 12 ispitanika, odnosno 18% odabralo je opciju *nešto drugo* i navelo da ne posjećuju knjižnicu, kao najčešći odgovor, odnosno da odlaze u knjižnicu posuditi knjigu za svoje slobodno vrijeme. Da bi se u knjižnici družili s prijateljima, odabralo je njih četvero (6%), referentnu građu proučava njih troje, kao i ispunjavanje slobodnog sata, po dvoje učenika je odabralo odgovor da čitaju periodiku, a samo jedan učenik odlazi u knjižnicu učiti.

	Gimnazijalci	Ekonomisti	Strojari	Kuhari
Posuđuje knjigu za lektiru.	22	15	8	4
Posuđuje literaturu za referat ili zadaću.	9	5	0	0
Čita periodiku.	0	1	0	1
Proučava referentnu građu.	2	0	1	0
Uči.	0	0	1	0
Družuje se s prijateljima.	2	0	1	1
Ispunjava slobodno vrijeme.	2	0	1	0
Nešto drugo.	2	6	0	4

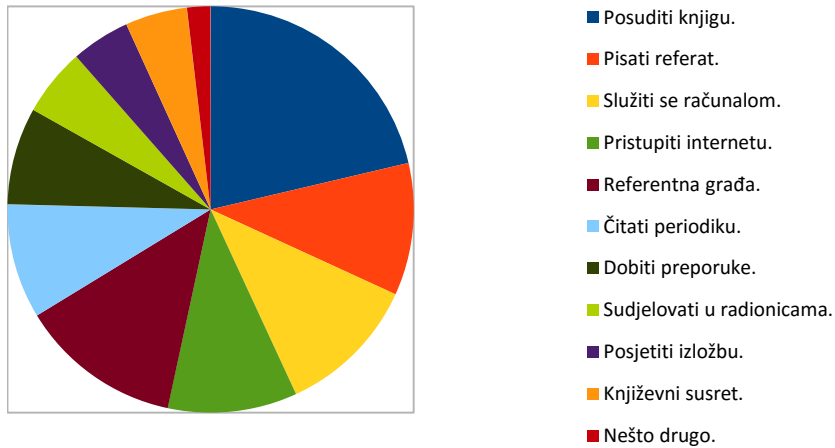
Tablica 1. Prikaz odlazaka u školsku knjižnicu

Idućim se pitanjem nastojalo ispitati njihovo znanje o knjižničnim uslugama, odnosno koliko su upoznati s uslugama i programima koji se mogu provoditi u knjižnici, a što bi nam dodatno moglo pojasniti njihove navike odlazaka u knjižnicu. Maturante se pitalo da zaokruže više odgovora koje povezuju s mogućnostima koje im pruža knjižnica, a odgovori su prikazani prema učestalosti njihovog odabira: 60 maturanata (7 kuhara, 8 strojara, 22 ekonomista i 23 gimnazijalaca), odnosno čak 91% ispitanika zna da se u knjižnici mogu posuditi knjige, 36 maturanata (1 kuhar, 15 ekonomista, 20 gimnazijalaca), odnosno 55% ispitanika zna da se u knjižnici mogu služiti referentnom građom, 48% ispitanika (2 kuhara, 3 strojara, 11, ekonomista i 16 gimnazijalaca) poznaje uslugu slobodnog pristupa internetu, 45% je odabralo odgovor da u knjižnici mogu pisati referat (2 kuhara, 1 strojar, 12 ekonomista, 15 gimnazijalaca), a 44% zna da se mogu služiti računalom (1 kuhar, 2 strojara, 11 ekonomista, 15 gimnazijalaca). Da u knjižnici mogu čitati periodiku zna 39% ispitanika (1 kuhar, 9 ekonomista, 16 gimnazijalaca), a da mogu dobiti preporuku o izvorima informacija za pisanje referata zna 33% ispitanika (2 kuhara, 7 ekonomista, 13 gimnazijalaca). Najmanje frekventni odgovori su: za sudjelovanje u različitim radionicama zna njih 23% (3 kuhara, 3 ekonomista, 9 gimnazijalaca), za književne susrete s piscima zna 21% (3

kuhara, 1 strojar, 2 ekonomista, 8 gimnazijalaca), a da u knjižnici mogu posjetiti izložbu zna 20% ispitanika (1 strojar, 4 ekonomista, 8 gimnazijalaca). Petero maturanata, odnosno njih 8% odabralo je opciju *nešto drugo*, ali nisu naveli na što bi se to točno odnosilo.

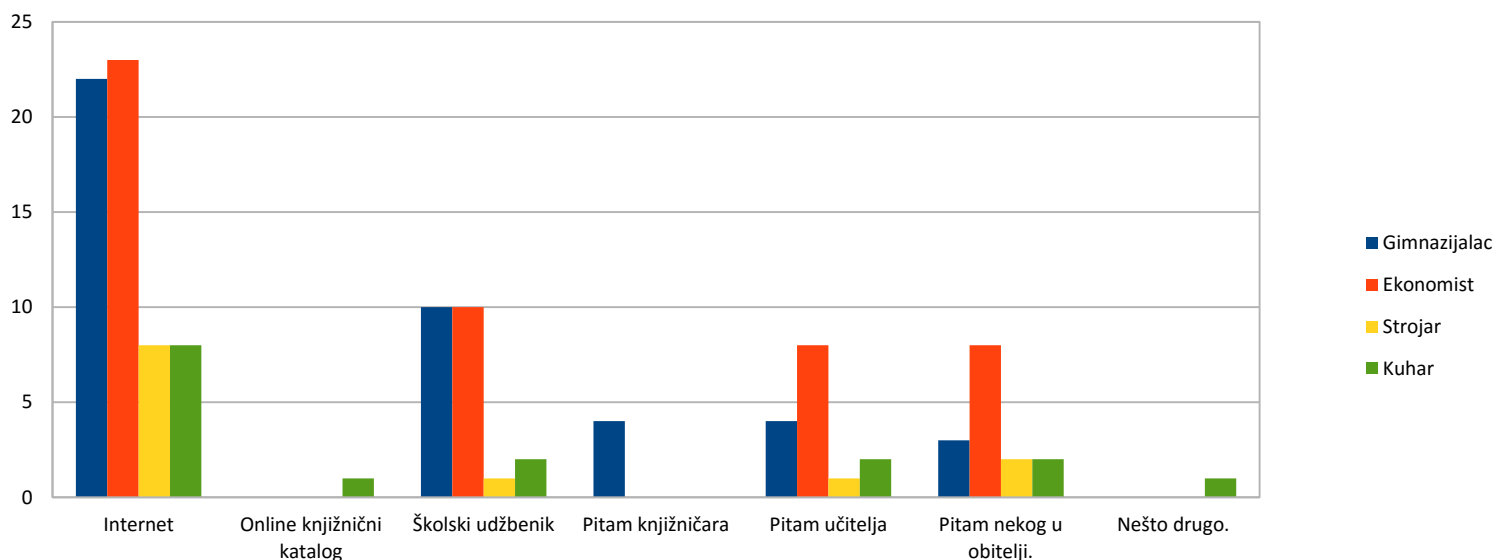
	Gimnazijalci	Ekonomisti	Strojari	Kuhari
Posuditi knjigu.	23	22	8	7
Pisati referat.	15	12	1	2
Služiti se računalom.	15	11	2	1
Pristupiti internetu.	16	11	3	2
Služiti se referentnom građom.	20	15	0	1
Čitati periodiku.	16	9	0	1
Dobiti preporuke o izvorima informacija za pisanje referata.	13	7	0	2
Sudjelovati u različitim radionicama.	9	3	0	3
Posjetiti izložbu.	8	4	1	0
Sudjelovati u književnom susretu s piscima.	8	2	1	3
Nešto drugo.	1	1	1	2

Tablica 2. Prikaz poznavanja knjižničnih programa i usluga

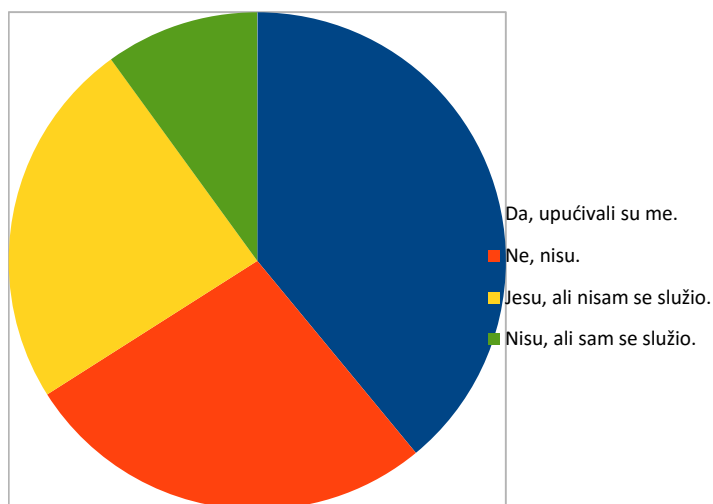
Grafikon 7. Prikaz poznavanja knjižničnih programa i usluga u postocima

Sljedećim se pitanjem htjelo provjeriti kojim se izvorima okreću kada moraju pronaći informacije za neki referat ili zadaću, a ponuđeni su im odgovori bili *na internetu, o online knjižničnom katalogu, u školskim udžbenicima, pitam knjižničara za pomoć, pitam učitelja za pomoć, pitam nekog u obitelji za pomoć, nešto drugo*, a mogli su se opredijeliti i za više odgovora ukoliko su odgovaraju njihovim navikama. Maturanti su se većinom opredijelili za pretraživanje na internetu, njih 92% (8 kuhara, 8 strojara, 22 gimnazijalca, 23 ekonomista), a zatim za informacije u školskim udžbenicima što je odabralo njih 35% (2 kuhara, 1 strojar, 10 gimnazijalaca i 10 ekonomista). Da traže pomoć od učitelja, odnosno nekog u obitelji, opredijelilo se 23% maturanata (2 kuhara, 1 strojar, 4 gimnazijalaca, 8 ekonomista se izjasnilo za učitelja, a 2 kuhara, 2 strojara, 3 gimnazijalca, 8 ekonomista za nekog u obitelji). Najmanje maturanata je odabralo odgovore vezane uz knjižnicu. Informacije u online knjižničnom katalogu traži samo jedan kuhar, a knjižničara za pomoć pita svega 4 gimnazijalca, odnosno 6% ispitanika. Jedan je maturant odabrao posljednju opciju i naveo da rijetko koristi nečiju pomoć.

Grafikon 8. Prikaz navika pretraživanja pojedinih izvora

Idućim se pitanjem ispituje jesu li ih nastavnici tijekom njihova školovanja upućivali na korištenje knjižnice što bi moglo objasniti njihove navike korištenja knjižničnih usluga. Najviše učenika, njih 26 (2 kuhara, 1 strojar, 11 gimnazijalaca, 12 ekonomista), odnosno 39% je odgovorilo da su ih nastavnici upućivali na korištenje, a najčešće su navodili Hrvatski jezik, Povijest, zatim Engleski jezik, Biologiju, Kemiju i Filozofiju. 18 maturanata (3 kuhara, 7 strojara, 5 gimnazijalaca, 3 ekonomista), odnosno 27% ispitanika navelo je da ih profesori nisu upućivali na korištenje knjižnice. Neki su maturanti, njih 16 (4 kuhara, 2 strojara, 3 gimnazijalca i 7 ekonomista), odnosno 24% navelo je da su ih nastavnici upućivali na korištenje, ali da se nisu služili knjižnicom, a njih 6 (1 strojar, 4 gimnazijalca, 1 ekonomist), odnosno 10% ispitanika odgovorilo je da ih nisu upućivali,

ali da su se oni ipak služili knjižnicom.

Grafikon 9. Prikaz ispitanika koje su nastavnici uputili na korištenje knjižnice

Posljednjim pitanjem u ovom dijelu ankete nastojalo se ispitati njihove razloge korištenja interneta, a bilo je moguće odabrati više odgovora ukoliko se odnose na njihove navike. Najviše maturanata, čak 83% (6 kuhara, 6 strojara, 21 gimnazijalaca, 22 ekonomista) koristi se internetom kako bi posjećivali društvene mreže, a 73% njih (5 kuhara, 6 strojara, 17 gimnazijalaca, 20 ekonomista) besplatno komunicira putem interneta. 64% maturanata služi se internetom za potrebe učenja (4 kuhara, 2 strojara, 18 gimnazijalaca i 18 ekonomista), 50% čita periodiku (2 kuhara, 2 strojara, 12 gimnazijalaca, 15 ekonomista), a svega 35% ispitanika komunicira putem e-maila (1 kuhar, 12 gimnazijalaca, 10 ekonomista). Dva učenika nisu ponudili nijedan odgovor.

	Gimnazijalci	Ekonomisti	Strojari	Kuhari
Posjećuje društvene mreže.	21	22	6	6
Komunicira putem e-maila.	12	10	0	1
Besplatno razgovara putem interneta.	17	20	6	5
Čita periodiku.	12	15	2	2
Uči za školu.	18	18	2	4

Tablica 3. Prikaz najčešćih razloga za pristup internetu

5.3. Maturanti lako pretražuju izvore za svoje informacijske potrebe

Idućom skupinom pitanja utvrđivala se istinitost druge hipoteze – *Maturanti lako pretražuju izvore za svoje informacijske potrebe*, pritom misleći na njihove potrebe koje proizlaze iz školskih obveza, hobija i slobodnog vremena.

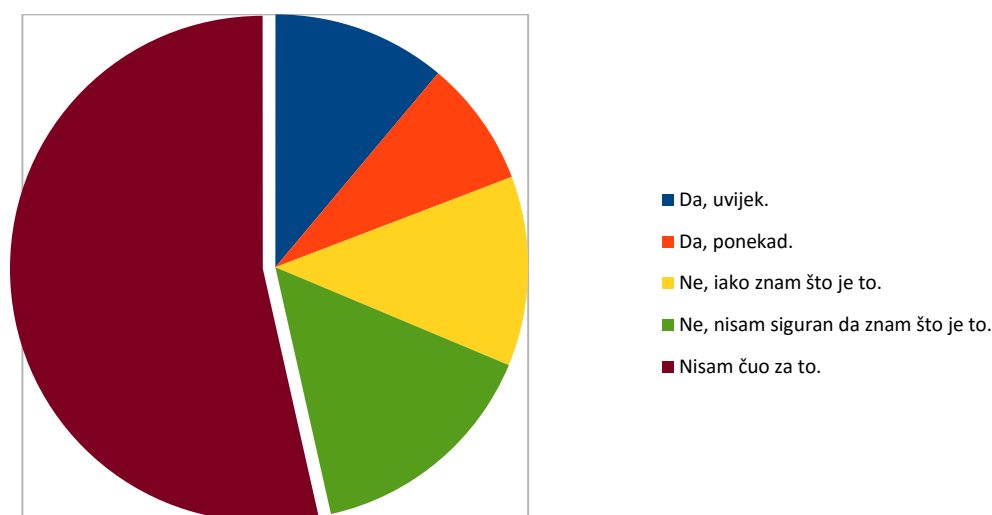
Prvo se ispitivalo njihovo znanje o tome što sve mogu pronaći na internetu, a da se tiče njihovih informacijskih potreba. Ispitanici su imali mogućnost višestrukog odabira. Najviše odabiran odgovor odnosio se na zabavne informacije o poznatima i slavnima, o glazbi i filmu. Za taj se odgovor opredijelilo čak 83% maturanata (6 strojara, 7 kuhara, 21 gimnazijalac, 21 ekonomist). Nešto manje odabira, 68% ispitanika (1 strojar, 3 kuhara, 20 gimnazijalaca, 21 ekonomist) izjasnilo se da na internetu pronalaze informacije potrebne za pisanje školskih zadaća. Da je referentna građa dostupna na internetu, zna 59% ispitanih maturanata (2 kuhara, 19 gimnazijalaca, 18 ekonomista), a njih 58% traži dodatni sadržaj za učenje za školu ili vlastite hobije (3 kuhara, 17 gimnazijalaca, 18 ekonomista). Zanimljiv je odgovor da čak 45% ispitanika (6 strojara, 2 kuhara, 10 gimnazijalaca i

12 ekonomista) smatra kako na internetu mogu pronaći sve što knjižnica posjeduje.

	Gimnazijalci	Ekonomisti	Strojari	Kuhari
Sve što knjižnica posjeduje.	10	12	6	2
Referentna građa.	19	18	0	2
Zabavne informacije.	21	21	6	7
Informacije za potrebe pisanja zadaća.	20	21	1	3
Dodatni sadržaj za učenje (škola, hobiji).	17	18	0	3

Tablica 4. Prikaz ispitanikovog znanja o tome što je dostupno na internetu

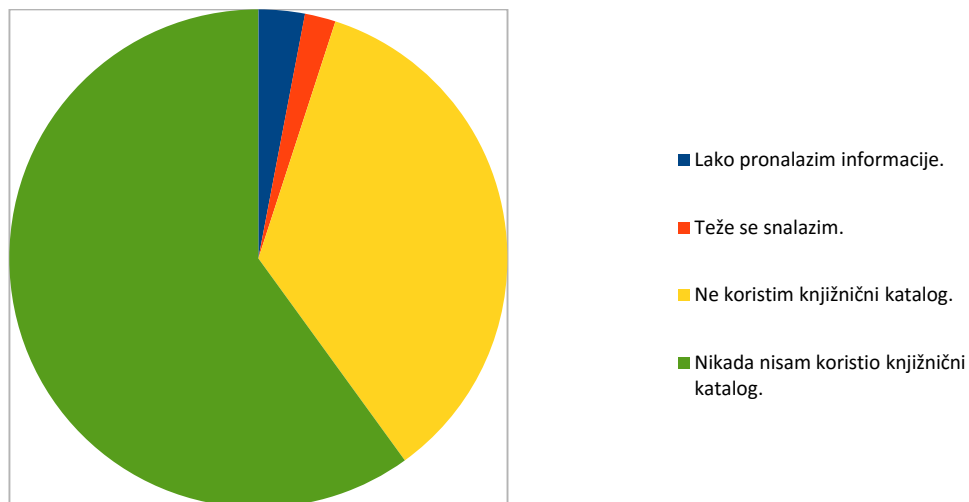
Potom se ispitanike željelo ispitati navike pretraživanja u *Google Scholaru* (Znalcu), odnosno poznaju li uopće tu opciju pretraživanja. 11% ispitanika (4 kuhara, 1 strojar, 2 ekonomista) se izjasnilo kako uvijek pretražuju, 8% (1 kuhar, 3 strojara, 1 ekonomist) reklo je da ponekad pretražuju, a da ne pretražuju, iako znaju što je to, odgovorilo je 12% ispitanika (1 kuhar, 1 strojar, 4 ekonomista, 2 gimnazijalca). 15% ispitanika (1 kuhar, 4 ekonomista, 5 gimnazijalaca) nije sigurno što je to, a čak 53% ispitanih maturanata izjasnilo se da nikada nisu čuli za to (2 kuhara, 5 strojara, 12 ekonomista, 16 gimnazijalaca).

Grafikon 10. Prikaz poznavanja internetskog pretraživača Google Znalca (Scholar)

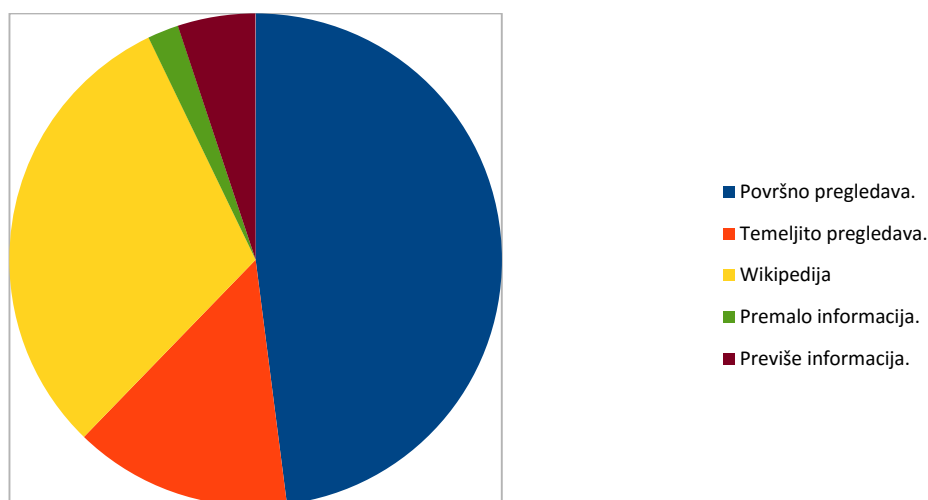
Zatim su se ispitivale njihove navike i vještine pretraživanja knjižničkog kataloga, a učenici su se mogli opredijeliti za samo jedan odgovor. Da lako pronalaze željene informacije u knjižničnom katalogu odgovorilo je njih dvoje, jedan gimnazijalac i jedan ekonomist, odnosno 3%

od ukupnog broja ispitanih maturanata. U pretraživanju knjižničnoga kataloga, teže se snalazi samo jedan kuhar. Knjižnični katalog ne koristi 35% ispitanika (4 kuhara, 3 strojara, 4 gimnazijalaca, 12 ekonomista), a nikad ga nije koristilo čak 60% ispitanih maturanata (5 kuhara, 6 strojara, 18 gimnazijalaca, 10 ekonomista), a jedan ispitanik nije dao nikakav odgovor.

Grafikon 11. Prikaz navika korištenja knjižničnog kataloga

Posljednje pitanje u ovom ciklusu odnosilo se na njihove vještine pretraživanja i način na koji dolaze do informacija, a ispitanici su mogli odabrati samo jedan odgovor od više ponuđenih. Letimično pregledava tekstove dok ne pronađe konkretan pojam ili temu čak 47% ispitanika (4 kuhara, 3 strojara, 13 ekonomista, 11 gimnazijalaca). Na rezultate Wikipedije oslanja se 30% ispitanika (1 kuhar, 5 strojara, 6 ekonomista, 8 gimnazijalaca). Temeljito iščitava i vodi bilješke o pročitanoj svega 14% ispitanika (3 kuhara, 3 ekonomista i 3 gimnazijalca), 5% ispitanika se teže snalazi jer pronalazi previše informacija (1 kuhar, 1 strojar i 1 ekonomist), a 2% ispitanika pronalazi premalo informacija za što se opredijelio jedan gimnazijalac. Troje maturanata nije ništa odgovorilo na ovo pitanje.

Grafikon 12. Prikaz načina na koji učenici najčešće pretražuju internet

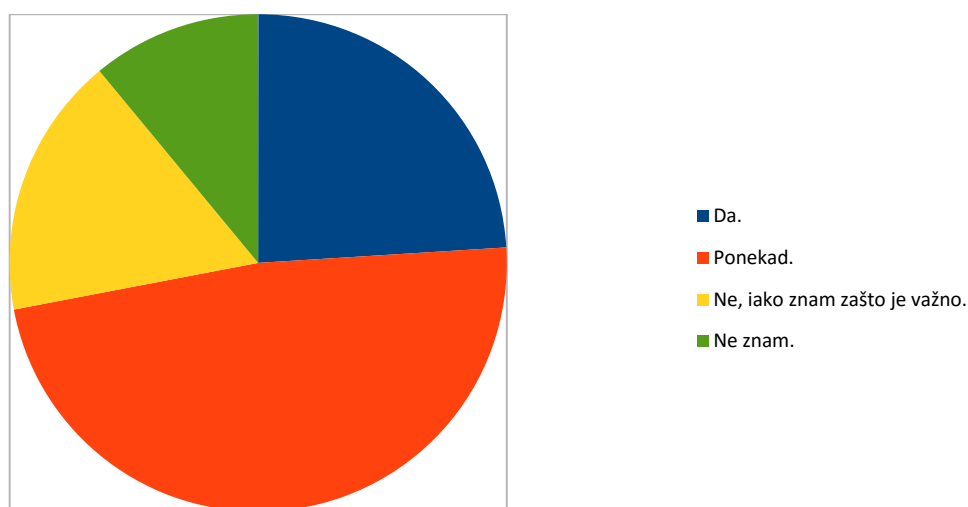
Kao najčešće probleme na koje nailaze tijekom pretraživanja izvora, maturanti su najčešće birali odgovor da pronalaze premalo informacija za što se opredijelilo njih 61% (5 kuhara, 6 strojara, 18 gimnazijalaca, 11 ekonomista), dok previše informacija pronalazi 32% ispitanika (4 kuhara, 3 strojara, 8 gimnazijalaca, 6 ekonomista). 29% ispitanika ne zna kako odabrati ono što im je potrebno (2 kuhara, 2 strojara, 5 gimnazijalaca, 10 ekonomista), 15% ne zna kako provjeriti točnost dobivenih informacija (3 gimnazijalca, 7 ekonomista), a 14% ispitanika je izjavilo kako ih često hipertekst "odvuče od tražene teme (1 kuhar, 4 gimnazijalca, 4 ekonomista). Samo jedan učenik je izjavio da ne pretražuje, a dvoje ih nije odgovorilo na ovo pitanje.

	Gimnazijalci	Ekonomisti	Strojari	Kuhari
Premalo dobivenih informacija.	18	11	6	5
Previše dobivenih informacija.	8	6	3	4
Ne znam kako odabrati ono što je potrebno.	5	10	2	2
Ne znam kako provjeriti točnost informacija.	3	7	0	0
Često me hipertekst "odvuče" od teme.	4	4	0	1
Ne pretražujem.	0	1	0	0

Tablica 5. Prikaz najčešćih problema tijekom pretraživanja

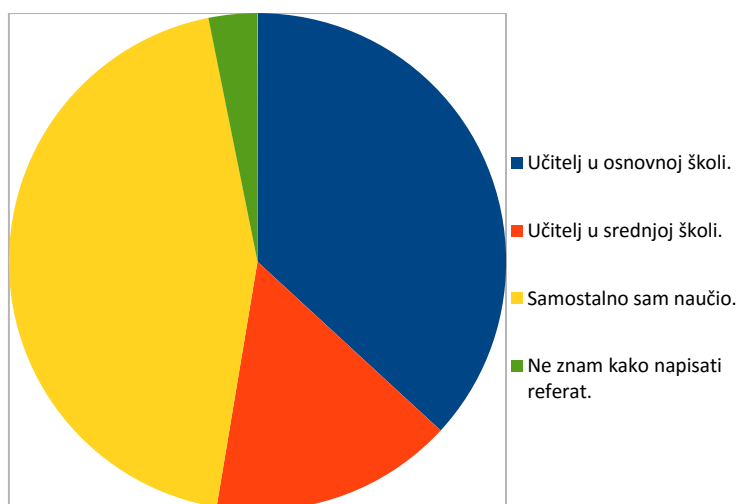
5.4. Maturanti znaju kako se koristiti pronadenim informacijama

Potom su uslijedila pitanja koja su potvrđivala istinitost treće hipoteze *Maturanti znaju kako se koristiti pronadenim informacijama*. Prije svega ispitivalo se provjeravaju li vjerodostojnost informacija koje pronalaze na internetu. *Ponekad, iako znam kako* odgovorilo je 48% ispitanika (4 kuhara, 3 strojara, 14 gimnazijalaca, 11 ekonomista), a *Da, znam kako* odgovorilo je 24% ispitanih maturanata (2 kuhara, 5 strojara, 4 gimnazijalca, 5 ekonomista). Ne provjeravaju, iako znaju kako odgovorilo je 17% maturanata (2 kuhara, 1 strojar, 4 gimnazijalca, 4 ekonomista), a 11% ispitanika ne zna kako bi to učinili (1 kuhar, 2 strojara, 1 gimnazijalac, 3 ekonomista).

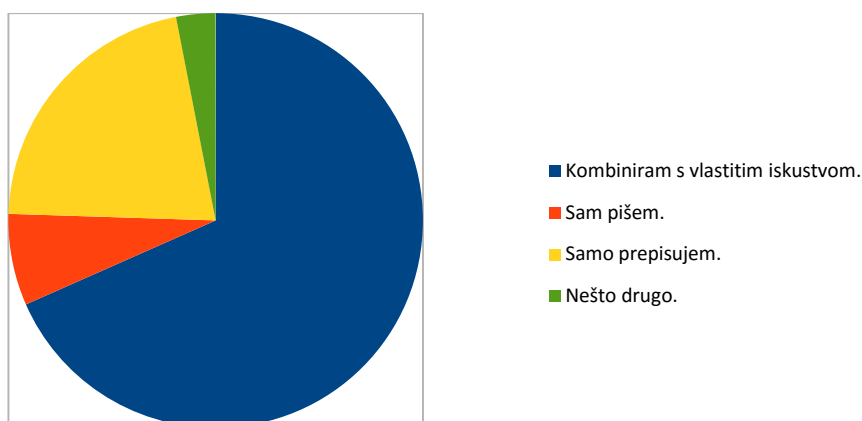
Grafikon 13. Prikaz navika provjeravanja vjerodostojnosti informacija

Zatim se ispitivao sam proces pisanja referata, odnosno jesu li upoznati s pravilima pisanja takvih radova. Da su samostalno naučili pisati, odgovorilo je 42% ispitanika (3 kuhara, 4 strojara, 15 gimnazijalaca, 6 ekonomista), 35% ih je navelo da su naučili u osnovnoj školi (4 kuhara, 4 strojara, 4 gimnazijalca, 11 ekonomista). Predavanje o tome u srednjoj školi imalo je 15% ispitanika (1 kuhar, 1 strojar, 4 gimnazijalca, 4 ekonomista), a 3% ispitanika je izjavilo da ne zna pisati referat (1 kuhar, 2 strojara, 2 ekonomista).

Grafikon 14. Prikaz poznavanja pravila za pisanje referata

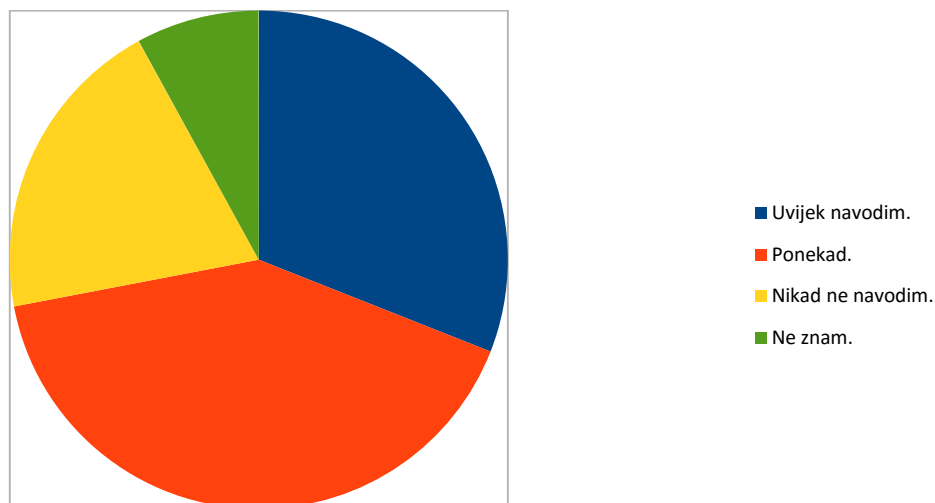
Potom se ispitivalo na koji način koriste pronađene informacije. Da kombiniraju pronađene informacije s vlastitim znanjem i iskustvom, odabralo je 67% ispitanika (5 kuhara, 2 strojara, 16 gimnazijalaca i 21 ekonomista). 21% ispitanika izjavilo je da samo prepisuju ono što pronađu (1 kuhar, 4 strojara, 7 gimnazijalaca, 2 ekonomista), 7% ih samostalno piše ne služeći se nikakvim dodatnim informacijama (2 kuhara, 3 strojara), a 3% ih je odabralo opciju nešto drugo, s tim da je jedan odgovorio kako ne piše referate. Jedan učenik nije odgovorio na ovo pitanje.

Grafikon 15. Prikaz navika pisanja referata.

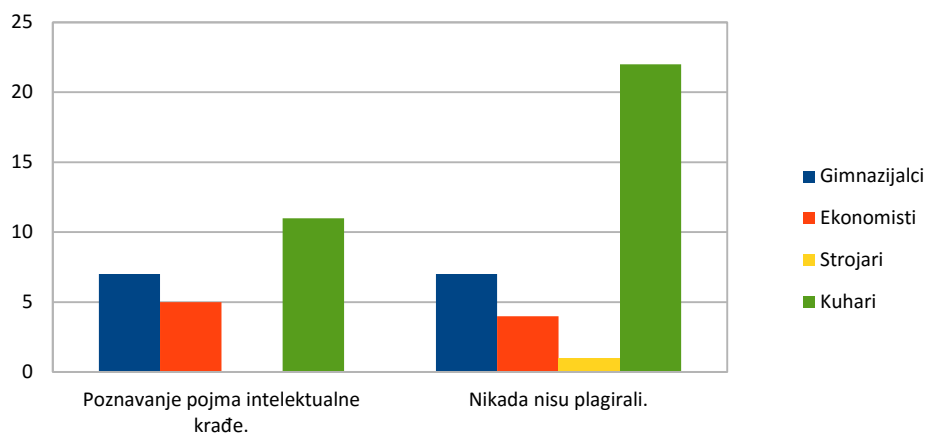
Potom su uslijedila pitanja koja su pokazala koliko učenici poznaju pojam autorskih prava i poštuju li ih. Ponekad navodi autora, iako poznaju pojam odgovorilo je 41% ispitanih maturanata (3 kuhara, 2 strojara, 10 gimnazijalaca, 12 ekonomista). 31% ih je izjavio da uvijek navode autora od kojeg preuzimaju pronađeni sadržaj (4 kuhara, 3 strojara, 10 gimnazijalaca, 3 ekonomista). Nikad ne navode autora jer to smatraju nebitnim, odgovorilo je 20% ispitanika (1

kuhar, 1 strojar, 3 gimnazijalca, 8 ekonomista), a 8% ne zna što su autorska prava (1 kuhar i 4 strojara). Jedan učenik nije odgovorio na ovo pitanje.

Grafikon 16. Prikaz navika ispitanika o poštovanju autorskih prava

Anketom je pokazano da samo 30% gimnazijalaca, 22% ekonomista i 11% kuhara poznaje pojam intelektualne krađe, a da nikada nisu plagirali nečiji rad označilo je 30%

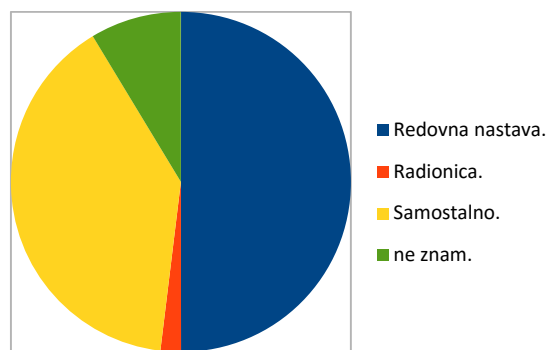

gimnazijalaca, 22" kuhara, 17% ekonomista te 9% strojara.

Grafikon 17. Prikaz odnosa ispitanika prema autorskim pravima

O pravilima citiranja 52% naučilo je na redovnoj nastavi (3 kuhara, 1 strojar, 19 gimnazijalaca, 11 ekonomista) i to, kako su najčešće navodili, na nastavi Hrvatskoga jezika, Povijesti, Geografije, zatim Biologije, Kemije, Likovne kulture, Engleskog jezika i Filozofije. 41% ispitanih maturanata tvrdi da su samostalno naučili citirati izvore (2 kuhara, 6 strojara, 9 gimnazijalaca, 10 ekonomista). Ne zna kako citirati odgovorilo je njih 9% (2 kuhara, 2 strojara i 2 ekonomista), a u sklopu neke radionice naučilo je samo 2% od ukupnog broja ispitanika, odnosno

jedan kuhar.

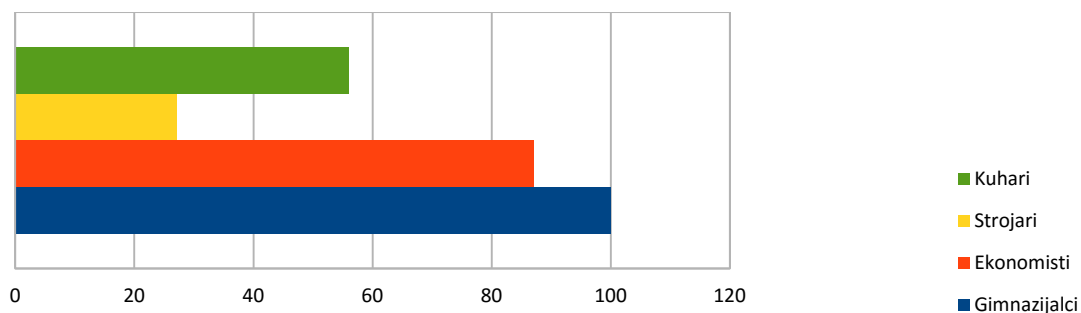

Grafikon 18. Prikaz poznavanja pravila citiranja

5.5. Maturanti četverogodišnjeg usmjerenja informacijski su pismeniji od maturanata trogodišnjeg srednjoškolskog usmjerenja

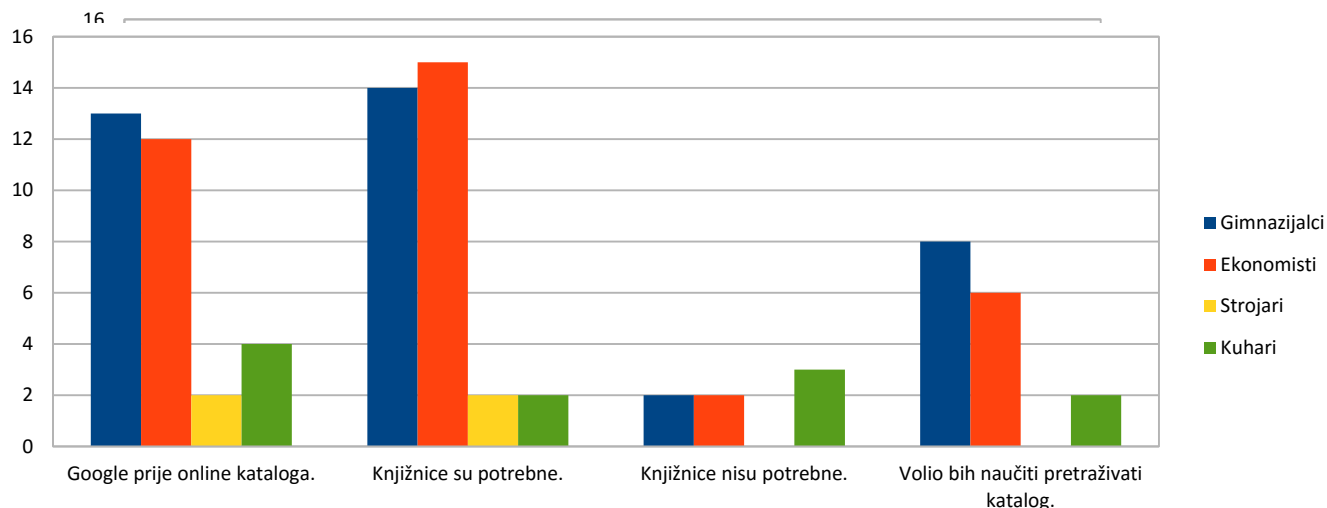
Posljednja, četvrta postavljena hipoteza koja glasi da su *Maturanti četverogodišnjeg usmjerenja informacijski pismeniji od maturanata trogodišnjeg srednjoškolskog obrazovanja*, utvrđena je analizom prethodnih odgovora, odnosno postotkom odgovora prema naznačenom smjeru obrazovanja. Također su u tome pomogle izjave koje su bile posebno izdvojene, a koje su učenici, prema uputi, označavali ukoliko su se odnosile na njih i na njihove navike. Pitanja su osmišljena u svrhu provjeravanja glavnih faza informacijskog opismenjavanja koji su istaknuti u IFLA-inom standardu, a koji su navedeni u jednom od prethodnih poglavlja. Dakle, provjeravale su se navike pristupa informacijama, odnosno znaju li učenici definirati svoju informacijsku potrebu i mogu li je uspješno locirati. Prema drugoj istaknutoj fazi, ispitivao se njihov odnos prema pronađenim informacijama, odnosno vrednuju li ono što pronalaze i na koji način organiziraju sadržaj. Posljednja skupina pitanja se odnosila na njihovo korištenje pronađenih informacija, odnosno odnose li se etički prema informacijama koje su pronašli, tj. koriste li se njima poštujući autorska prava.

Prema izjava, koje su ispitanici maturanti izdvojili kao one koje se odnose na njih i na njihove navike pretraživanja, zaključujemo kako se čak 100% ekonomista svakodnevno služi računalom, zatim po učestalosti korištenja slijedi 87% gimnazijalaca, 56% maturanata usmjerenja kuhar te 27% strojara.

Grafikon 19. Prikaz navika svakodnevnog korištenja interneta

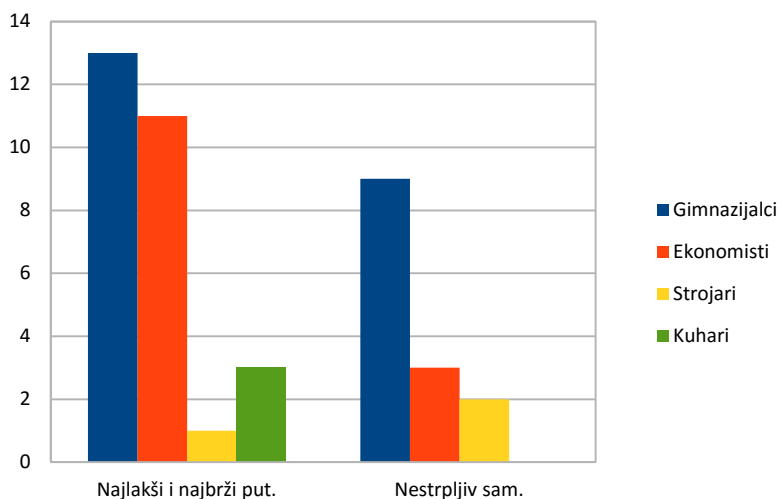
Potom se ispitivao njihov odnos prema različitim izvorima informacija, odnosno u kojim su izvorima skloniji pretraživati i zašto. Izjavu *uvijek ću prije odabrati Google pretraživač, nego online knjižnični katalog* kao izjavu koja se na njih odnosi, označilo je više od polovine ispitanih gimnazijalaca, njih 57%. Slijede ih ekonomisti sa 52%, potom kuhari s 44% odgovora te strojari s 18% od ukupnog broja ispitanika tog obrazovnog usmjerenja. Unatoč tome, 65% ekonomista smatra kako su nam knjižnice potrebne bez obzira na Google pretraživač, dok njih 9% smatra kako ipak nisu potrebne. Jednako toliko gimnazijalaca smatra kako nam knjižnice nisu potrebne, 9%, a 61% njih smatra kako su nam potrebne. Kod maturanata koji završavaju trogodišnje srednjoškolsko obrazovanje, jako je mali broj ispitanika označio ijednu od navedenih izjava. 22% kuhara i 18% strojara smatra kako su nam knjižnice potrebne, a 33% kuhara se izjasnilo negativno o knjižnicama., dok niti jedan strojar nije označio tu izjavu. Da bi voljeli naučiti pretraživati knjižnični katalog odgovorilo je vrlo mali postotak ispitanih maturanata – 35% gimnazijalaca, 26% ekonomista te 22% kuhara, dok se strojari o tome nisu izjasnili.

Grafikon 20. Prikaz odnosa ispitanika prema različitim izvorima informacija

Potom su se ispitivale njihove mogućnosti procjene pronađenih informacija te sam postupak pretraživanja. Da prilikom pretraživanja informacija biraju najlakši i najbrži put odgovorilo je 57% gimnazijalaca, 48% ekonomista, 33% kuhara i samo 9% strojara. U izjavi da su često nestrpljivi prilikom pronalaženja potrebnih informacija pronašlo se 39% gimnazijalaca, 13% ekonomista te 18% strojara.

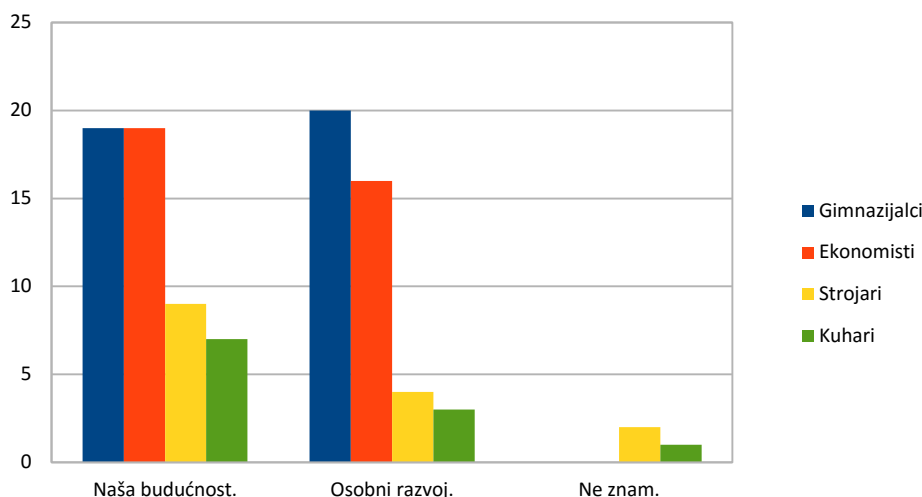
Grafikon 21. Prikaz načina na koji ispitani maturanti pretražuju

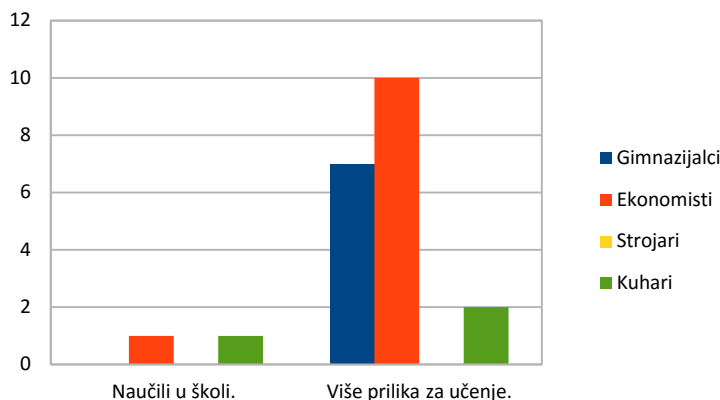
Zatim se ispitivao njihov odnos prema samom pretraživanju, odnosno znaju li uopće zašto je važno učiti pretraživati izvore. Da je pretraživanje interneta naša budućnost, odgovorilo je 83% gimnazijalaca i isto toliko ekonomista, 81% strojara te 78% kuhara. Da će im ta znanja trebati u daljnjem osobnom razvoju zna 87% gimnazijalaca, 70% ekonomista i samo 36% strojara te 33% kuhara. Izjavu da ne znaju zašto bi trebali naučiti pretraživati izvore označilo je 18% strojara i 11%

kuhara.

Grafikon 22. Prikaz svjesnosti ispitanika o važnosti znanja kako pretraživati

Mogući razlozi za njihovu svijest o važnosti učenja kako pretraživati, mogu se pronaći u sljedećim izjavama. Da su u školi naučili kako pretraživati informacije na internetu odgovorilo je samo 11% kuhara i 1% ekonomista, a da bi voljeli da su imali više prilika u školi za učenje kako pretraživati odgovorilo je 43% ekonomista, 30% gimnazijalaca i 22% kuhara.

Grafikon 23. Prikaz odnosa prema nastavnom programu

5.6. Procjena osobnog zadovoljstva vlastitim vještinama informacijske pismenosti

Na samome kraju ispitivala se njihova osobna procjena vlastitoga znanja o pretraživanju, odnosno koliko su zadovoljni svojim mogućnostima. Od ponuđenih odgovora, učenici su smjeli odabrati samo jedan koji se odnosio na njih. Većina ispitanika odgovorila je da su jako zadovoljni svojim znanjem o pretraživanju na internetu, 67% kuhara, 64% strojara, 52% gimnazijalaca i 48% ekonomista. Da su zadovoljni, ali da se ponekad ne snalaze dovoljno dobro odgovorilo je 52%

ekonomista, 39% gimnazijalaca, 33% kuhara i 9% strojara. Da se ne snalaze dovoljno dobro odgovorilo je 9% gimnazijalaca i 9% strojara, a da se uopće ne snalaze i da ne pretražuje internet odgovorilo je po 9% strojara od ukupnog broja ispitanika tog usmjerenja.

Tablica 6. Prikaz osobnog zadovoljstva ispitanika

	Gimnazijalci	Ekonomisti	Strojari	Kuhari
Jako sam zadovoljan.	12	11	7	6
Zadovoljan, ali ponekad se ne snalazim dovoljno dobro.	9	12	1	3
Ne snalazim se dovoljno dobro.	2	0	1	0
Uopće se ne snalazim.	0	0	1	0
Ne pretražujem.	0	0	1	0

5.7. Stajalište maturanata o pojmu informacijske pismenosti

Posljednja dva pitanja bila su pitanja otvorenoga tipa i njima se htjelo provjeriti koliko su ispitanici uopće upoznati s pojmom informacijske pismenosti, odnosno što misle na što se odnosi te jesu li oni informacijski pismeni. Učenici su iznosili svoja mišljenja u jednoj do dvije rečenice, a izdvojeni su najzanimljiviji odgovori.

Na pitanje da, prema vlastitom mišljenju, odgovore što je informacijska pismenost, učenici opće gimnazije su zapisali: *"Znači na koji način doći do ispravnih informacija, provjeriti njihovu točnost i znati ih valjano iskoristiti."*, *"Znanje kako pronalaziti potrebne informacije."*, *"Znati pretraživati različite izvore kako bismo došli do potrebnih informacija."*, *"Razina sposobnosti pretraživanja više izvora u potrazi za točnim podacima."*, *"Znati pretraživati internet, znati tražiti informacije u knjižnici..."*, *"Informacijska pismenost je kada koristimo informatički rječnik."*, *"To je kada smo upoznati sa svim informacijama o pismenosti na internetu."*

Neki od učenika ekonomskog usmjerenja ističu: *"Prema mom mišljenju, informacijska pismenost je kada znamo gdje tražiti dobre i pouzdane podatke za naša istraživanja, za naše završne radove ili zadaće."*, *Mogućnost, tj. sposobnost snalaženja u pronalasku informacija i sposobnost korištenja istih."*, *"Sposobnost pronalaženja i upotrebljavanja informacija."*, *"Poznavanje rada na računalu, služenje svim programima dostupnim na internetu."*, *"Sposobnost snalaženja pojedinca na internetu bez ičije pomoći."*, *"Kada se netko zna koristiti računalom."*

Petero maturanata nije odgovorilo na ovo pitanje, a samo jedan učenik ekonomskog usmjerenja izjavljuje *"Nemam mišljenje o informacijskoj pismenosti."*

Od učenika ugostiteljskog smjera, izdvojeni su sljedeći odgovori: *"Sposobnost traženja informacija putem računala ili iz drugih izvora."*, *"Da se znamo služiti internetom, u određenom programu itd."*, *"Snalaženje na internetu i korištenje nekih stranica na kojima su pojedine informacije."*, *"Šta je znam."*, dok ostali učenici ostavljaju prostor za odgovor praznim.

Ispitani učenici strojarstva složili su se u tome da ne znaju što je informacijska pismenost: *"Nemam pojma niti me zanima."*, *"To je najdosadnija stvar na svijetu."*, te *"Ne znam."* kao najčešći odgovor matuzranata ovog usmjerenja.

6. Analiza rezultata

U prethodnom su poglavlju prikazani rezultati istraživanja provedenog među maturantima srednje škole u Crikvenici. Istraživanjem su obuhvaćeni četverogodišnji obrazovni smjer – opća gimnazija i ekonomska škola te trogodišnji – strojarska i ugostiteljska škola, a ispitivala se razina informacijske pismenosti maturanata. Već je istaknuto kako je informacijska pismenost izuzetno važna jer priprema pojedince za daljnji osobni razvoj bez obzira odluče li se na daljnje školovanje i usavršavanje ili rad odmah po završetku srednjoškolskog obrazovanja. Razina informacijske pismenosti utvrđivala se provjerom istinitosti četiriju unaprijed postavljenih hipoteza na temelju analize njihovih odgovora.

Prva hipoteza, odnosno tvrdnja da *Maturanti se više služe internetom nego knjižnicom u svrhu pretraživanja*, dokazana je kao točna. Naime na temelju njihovih odgovora možemo zaključiti kako je utvrđeno da se maturanti svakodnevno koriste internetom u različite svrhe pa tako i u svrhu samog učenja i ispunjavanja školskih obveza. Iako su se ispitivali učenici različitih obrazovnih smjerova koji imaju različite informacijske potrebe, u ovom su dijelu istraživanja pokazali da se nimalo ili gotovo uopće međusobno ne razlikuju. Svi ispitanici gimnazijalci svakodnevno se služe internetom, u većem ih broju prate ekonomisti, te kuhari, što nam ukazuje da više od polovine učenika u svakom odijeljenju svoje svakodnevno vrijeme provodi pretražujući internet. Maturanti strojarskog usmjerenja imaju vrlo nisku vrijednost služenja internetom, utvrđenu prema njihovim odgovorima, no tu vrijednost možemo smatrati upitnom, s obzirom da je iz prijašnjih odgovora vidljivo kako više od polovine ispitanih maturanata tog usmjerenja posjećuje društvene mreže, odnosno služe se internetom da bi besplatno komunicirali. To su ujedno i glavni razlozi korištenja interneta među svim ispitanicima. Najveći broj ispitanika služi se internetom kako bi posjećivali društvene mreže, a veliki dio opada na one koji besplatno komuniciraju putem interneta. Da se internetom služe u svrhu učenja i ispunjavanja školskih obveza, odgovorilo je više od polovine ispitanih maturanata. Iako obuhvaća više od polovine ispitanih maturanata, iz kasnije analiziranih odgovora, vidljivo je kako učenici nisu svjesni mogućnosti koje im pruža pretraživanje internetskih izvora u svrhu učenja. Ili ne znaju kako pretraživati pa imaju poteškoća s pronalaskom adekvatnih informacija u prevelikom ili premalom broju dobivenih rezultata pretraživanja ili i nedostaje znanja o mogućnostima pretraživanja pa dobivaju rezultate koji nisu provjereni ili nemaju znanja kako provjeriti vjerodostojnost dobivenih podataka, no o tome će biti više riječi u analizi sljedećih hipoteza.

U korist potvrđivanja prve hipoteze idu i odgovori koji su se odnosili na odnos prema

različitim izvorima, odnosno kojim izvorima učenici prvo pristupaju kada moraju riješiti neki informacijski problem. Skoro su svi ispitani maturanati odgovorili da prvo informacije traže na internetu. Kao sljedeći najčešći odgovor slijedi pretraživanje školskih udžbenika, dok manji broj ispitanih učenika pita za pomoć učitelja ili nekog u obitelji. Najlošiji postotak odgovora dobila je knjižnica – knjižničaru za pomoć će se obratiti svega nekolicina ispitanika, dok knjižnični katalog pretražuje samo jedan maturant. Ovo je vrlo uzbunjujući podatak jer nam pokazuje da je razina korištenja knjižnice među crikveničkim maturantima vrlo niska, odnosno gotovo nepostojeća. Podatak je također uznemirujući jer je većina ispitanika u početnom dijelu ankete odgovorila kako planira upisati fakultet (skoro svi gimnazijalci i ekonomisti). To je podatak koji ne ide u prilog učenicima i njihovoj želji za daljnjim usavršavanjem s obzirom da nisu svjesni postojanja i mogućnosti svih dostupnih izvora pretraživanja, odnosno mogućnosti koje im nudi knjižnica i suradnja s knjižničarom, već se oslanjaju samo na jedan, često puta i nepouzdan izvor informacija, odnosno internet za koji im, pokazano je ovom anketom, također nedostaje znanja kako pretraživati. Lošoj rangiranosti knjižnice doprinosi i činjenica da je jedva polovina ispitanih maturanata članova knjižnice, nekolicina maturanata je odgovorila da nisu članovi, ali planiraju uskoro to postati, dok skoro polovina maturanata izjavljuje kako nisu članovi i ne planiraju se učlaniti. Osim kuhara i strojara, koji su većinom odgovorili kako se planiraju zaposliti odmah nakon završetka srednjoškolskog obrazovanja, iako je potrebna odgovarajuća razina informacijske pismenosti i za uspješnost na poslovnom planu, nekoliko gimnazijalaca i ekonomista, koji su odgovorili kako planiraju upisati fakultete, čini ovaj poražavajući postotak odgovora. Postavlja se pitanje koliko će sadašnji maturanti biti uspješni u svom daljnjem obrazovanju ukoliko imaju takav odnos prema knjižnici, kao najpouzdanijem izvoru informacija koji im je i više nego nužan za visokoškolsko obrazovanje, odnosno kakvi će oni jednoga dana biti stručnjaci, ako su njihove pretraživačke mogućnosti vrlo ograničene, nepotpune i nepouzdate. Teško je odrediti što bi bio konkretan razlog tako niskoj zastupljenosti knjižnice u svrhu obrazovanja. Kao jedna od mogućnosti može biti i niska zainteresiranost same knjižnice za tu skupinu korisnika, odnosno nedostatak programa i usluga koji bi bili namijenjeni ili privlačni mladima, no to je potrebno dodatno ispitati. Također razlog tome može biti i nedostatak adekvatne suradnje između obrazovne ustanove i knjižnice, odnosno profesora i knjižničara. Tome u prilog idu i učenički odgovori na pitanje jesu li ih tijekom školovanja profesori upućivali na korištenje knjižnice. Manje od polovine ispitanih maturanata odgovorilo je da jesu, navodeći najčešće Hrvatski jezik, zatim Povijest, Engleski jezik, Filozofiju, te Biologiju i Kemiju kao predmete iz kojih su bili upućivani na korištenje, dok je nekoliko ispitanika odgovorilo kako nisu bili upućivani na korištenje. Zanimljiv je i podatak da su neki ispitanici bili upućivani na korištenje knjižnice tijekom svog školovanja, ali oni to ipak nisu učinili. Zanimljivo bi bilo ispitati razloge koji su tome pridonijeli, no sada možemo o tome samo nagađati. U svakom

slučaju riječ je o učeničkoj nezainteresiranosti kojoj uzrok može biti učeničko nepoznavanje mogućnosti knjižnice ili nepripremljenost, odnosno nezainteresiranost same knjižnice za rad s mladim osobama. Mlade osobe su vrlo rano prepoznate kao posebna korisnička skupina kojoj je potrebno pristupati s puno pažnje i strpljenja. U IFLA-inim *Smjernicama za knjižnične usluge za mladež*⁴⁹ istaknuto je kako su knjižničari dužni raditi s mladima na procesu njihovog informacijskog usavršavanja, a ne za njih, da je nužna promjena pristupa u radu s mladima u odnosu na druge skupine korisnika te da je nužno uključiti nove tehnologije u rad knjižnice jer će se na taj način privući veći broj korisnika te dobnе skupine s obzirom da su im tehnologije vrlo bliske, a što je vidljivo i iz odgovora ispitanih maturanata.

Lošijem položaju knjižnice u odnosu na internet, ide i činjenica o poznavanju ispitanih maturanata o knjižničnim uslugama i programima, odnosno o njihovom znanju o mogućnostima knjižnice. Najčešći odgovori ispitanih maturanata o tome što sve u knjižnici mogu, odnosio se na korištenje građe. Da u knjižnici mogu posuditi knjigu, odgovorili su skoro svi maturanati, što je ujedno i njihov najčešći razlog odlazaka u knjižnicu. Druge usluge, kao što su korištenje referentne građe, zatim periodike te korištenje računala i pristupa internetu, kreću se oko polovine od ukupnog broja ispitanika. Ovdje je važno istaknuti kako se te vrijednosti uglavnom odnose na maturante četverogodišnjeg srednjoškolskog obrazovanja, dok su učenici strojarskog i ugostiteljskog smjera vrlo skromni u poznavanju knjižničnih usluga i programa. Razlog tome mogu biti i različiti obrazovni sustavi, odnosno različiti nastavni programi koji su namijenjeni različitim obrazovnim programima, ali i nedostatak samih knjižničnih programa i usluga koji bi bili namijenjeni učeničkim interesima, s obzirom da je već nekoliko puta istaknuto kako ispitanici maturanti imaju različite informacijske potrebe te je stoga potrebno i različito pristupati u ostvarivanju istih. Po učestalosti najmanje su birani odgovori da se u knjižnici mogu dobiti preporuke i izvorima informacija za pisanje referata, da se može prisustvovati različitim radionicama, književnim susretima te različitim izložbama. Kao što je već navedeno, rezultati su vrlo poražavajući u korist knjižnice i valjalo bi dalje ispitati koji su razlozi tome.

Prema prethodno utvrđenoj razini obrazovanja i nacionalnim planovima i programima obrazovanja, postavila se druga hipoteza da maturanti lako pretražuju izvore za svoje informacijske potrebe, no ona je odbačena kao netočna. Naime, iz učeničkih odgovora je utvrđeno kako se učenici vrlo teško snalaze u samom pretraživanju te da ne poznaju provjerene izvore koji im mogu pomoći u pronalasku adekvatnih informacija, ali i da ne znaju načine kako pretraživati kako bi ono bilo

⁴⁹*IFLA Guidelines for Library Services for Young Adults*. Revision from the Guidelines published in 1996. by the Standing Committee from Section Libraries for children and young adults. URL: <http://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/ya-guidelines2-en.pdf>, str. 1.-15. (2016-03-02)

uspješno. Već je utvrđeno kako se učenici vrlo rijetko koriste knjižnicom, odnosno knjižničnim uslugama i programima, a to nam potvrđuju i odgovori na pitanje koliko se dobro snalaze pretražujući knjižnični katalog. Skoro svi ispitani učenici ne koriste ili nikada nisu koristili knjižnični katalog. Podatak je izuzetno poražavajući jer ukazuje na dva problema – učenici se ne koriste jednim od najpouzdanijih izvora informacija, odnosno nije im ukazana važnost pretraživanja knjižničnog kataloga, tj. korisnost pretraživanja tog izvora. S druge strane, postoji mogućnost od nedovoljnog usmjeravanja od strane obrazovnih stručnjaka, uključujući i profesore, ali i knjižničare, na poticanje korištenja takvih izvora. Valjalo bi dalje ispitati koji su razlozi tome te na koji se način provodi, ako se uopće i provodi, poučavanje kako se koristiti knjižničnim katalogom.

Učenike bi trebalo poučiti i načinima pretraživanja interneta, odnosno kako formulirati svoj upit s obzirom na to da je većina ispitanika odgovorila da teže pronalaze potrebne informacije jer dobijaju previše, odnosno premalo informacija. Manji broj ispitanika je odgovorio da ne zna kako odabrati ono što je važno, a nekolicina ih izjavljuje kako ne znaju provjeriti točnost pronađenog sadržaja. Kada bi učenici znali kako pretraživati, poznavali bi načine kako suziti odnosno proširiti svoj upit, primjerice uporabom Booleovih operatora, te bi na taj način izbjegli situacije u kojima se ne snalaze, a to je pronalaženje premalo, odnosno previše informacija od kojih većina vjerojatno i ne odgovara njihovoj informacijskoj potrebi. Time dolazimo do same srži problema, a to je da učenici najvjerojatnije ne znaju artikulirati vlastitu potrebu te ih je potrebno poučiti kako će to učiniti. Upravo zbog tog neznanja, učenici ne mogu pronaći informacije koje su im potrebne.

Također je zabrinjavajući podatak da skoro polovina ispitanika izjavljuje kako letimično pregledava tekstove tražeći konkretan pojam/temu koja im je potrebna, dok neznan broj ispitanika temeljito iščitava rezultate i vodi bilješke o pročitanoj. Podatak je zabrinjavajući jer ukazuje na učeničku nestrpljivost i površnost u pretraživanju pa i samom učenju. Vrlo su uskih pogleda, nisu motivirani za samo pretraživanje, odnosno samostalno istraživanje i postavlja se pitanje kako će se zapravo, s takvim navikama, snalaziti u budućnosti bez obzira upišu li fakultet ili se zaposle nakon završetka srednje škole? Također nije jasno kako se u to uklapa ideja o cjeloživotnom učenju, odnosno kurikulumu koji promiče obrazovanje učenika da znaju kako učiti u konstantno promjenjivome društvu, odnosno koji ih uči kako učiti? Tome ne pridonosi ni činjenica da je nekolicina ispitanika izjavila kako se oslanjaju samo na rezultate Wikipedije, odnosno online oblika enciklopedije otvorenog tipa, što znači da je svatko pozvan upisivati, objašnjavati i objavljevati određene pojmove bez da je itko te podatke prethodno provjerio.

Idući veliki problem koji je se nastavlja na prethodno istaknuto, a kojim se odbacuje istinitost treće postavljene hipoteze da *Maturanti znaju kako se koristiti pronađenim informacijama*, je učeničko neznanje o važnosti provjeravanja točnosti informacija koje su pronašli. Samo

nekolicina ispitanih maturanata to čini uvijek. Ponekad provjerava skoro polovina ispitanika, iako tvrde da znaju kako. Da ne provjeravaju vjerodostojnost informacija, izjavilo je nekoliko ispitanika, dok mali broj to ne zna kako učiniti. S obzirom da ispitani maturanti gotovo uopće ne posjećuju knjižnicu u svrhu pretraživanja izvora za pisanje referata i ostalih zadaća, a nikada nisu koristili knjižnični katalog ili pitali knjižničara za pomoć, koriste se internetom kao izvorom svih informacija potrebnih za zadovoljavanje svojih potreba. Internet je preopširan izvor za nekoga tko ne zna kako postaviti svoj upit, što se pokazalo na temelju njihovih odgovora, a ako tome pridodamo i činjenicu da nisu redoviti ili da ne znaju kako provjeriti vjerodostojnost sadržaja na koji nailaze, možemo zaključiti kako ispitani učenici ne posjeduju vještine ni znanje kako pretraživati internet. Kada bi učenici bili poučavani kriterijima koje je Komisija EU 2002. godine izradila za sigurnije korištenje interneta, ne bi se dovodili u opasnost da se služe neprovjerenim, a možda i netočnim informacijama. Navedeni kriteriji služe za utvrđivanje vjerodostojnosti, kao što su ime autora ili vlasnika stranice, za ispravnost informacija (koliko se često objavljeni podatci obnavljaju), za objektivnost (kako prepoznati objektivnost, odnosno subjektivnost autora), jesu li informacije valjane (podatci o pisanju), odnosno jesu li informacije aktualne (kako provjeriti suvremenost, odnosno zastarjelost podataka).⁵⁰ To su kriteriji kojima bi ih trebali poučiti profesori iz bilo kojeg nastavnog predmeta, posebno iz onih predmeta iz kojih se zahtjeva pisanje zadaća na temelju samostalnog istraživanja, ali i školski knjižničar koji je odgovoran za informacijsku pismenost svojih korisnika.

U školi su također trebali naučiti i pravila citiranja, odnosno navođenja autora što i tvrdi više od polovine učenika, navodeći nastavne predmete Hrvatski jezik, Povijest, Geografiju, Filozofiju, Likovnu kulturu te Biologiju i Kemiju, dok nešto manji broj učenika tvrdi kako su to samostalno naučili. Nekolicina ispitanika tvrdi da su naučili u sklopu neke radionice, dok manji broj tvrdi da ne zna kako to učiniti. Unatoč tome što više od polovine tvrdi da su naučili pravila na redovnoj nastavi, ipak ih samo nekoliko, odnosno puno manje od polovine ispitanika, uvijek navodi autora. Veći broj čine oni koji to ponekad čine, koji nikada ne navode autora smatrajući da to nije bitno, odnosno oni koji ni ne znaju što su zapravo autorska prava. Ovime je pokazano da učenici zapravo nisu upoznati s etikom korištenja podataka na koje nailaze te da su skloni plagiranju, odnosno korištenju tuđeg sadržaja kao nešto svoje. To je izričito i izjavilo nekoliko ispitanih maturanata (manje od polovine ispitanih) koji su zaokružili tvrdnju da prilikom pisanja referata koristi samo tzv. copy-paste metodu, odnosno da samo prepisuju pronađeni sadržaj. Da kombiniraju pronađene rezultate s vlastitim znanjem, izjavilo je više od polovine ispitanika, što bi i

⁵⁰Alka Stropnik. *Književničnica za nove generacije, virtualni sadržaji i usluge za mlade*. Zagreb: Hrvatsko

bilo u redu, ali samo ako, za ono što su prepisali, navode izvor, što je upitno s obzirom na prethodno navedeno o citiranju.

Tome ipak ne bi smjelo biti tako s obzirom da je polovina ispitanih maturanata izjavljuje kako su naučili pravila pisanja referata u osnovnoj, odnosno srednjoj školi, odnosno nešto manje ih tvrdi kako su to samostalno savladali. Samo nekolicina, od ukupnog broja ispitanika, je izjavila kako ne znaju pisati referat. Prema dobivenim podacima, mogli bismo zaključiti kako skoro pa svi ispitanici znaju kako pisati referat, no uzevši u obzir preostale odgovore, možemo zaključiti kako su učenici ili precijenili svoje mogućnosti ili kako se, unatoč tome što znaju kako, ne pridržavaju pravila o pisanju referata. U svakom slučaju, pokazatelj je to njihove nemotiviranosti i izostanka spremnosti na ovakav istraživački rad koji iziskuje puno veća zalaganja, nego što je to zahtjevalo prijašnji oblik obrazovanja. Sadašnje konstruktivistički usmjereno obrazovanje koje iziskuje aktivno uključivanje učenika u sam proces učenja, odnosno očekuje od učenika da, prvo vođeno, a potom i samostalno pronalazi, analizira, organizira i vrednuje nove informacije i da ih, povezujući s iskustvom, pretvara u nova znanja. Ovo je pokazatelj kako vlada nesrazmjer između postavljenih zahtjeva i realnog stanja razine informacijske pismenosti na kojoj se nalaze učenici.

Time dolazimo i do četvrte hipoteze u kojoj se tvrdi kako su *Maturanti četverogodišnjeg usmjerenja informacijski pismeniji od maturanata trogodišnjeg usmjerenja*. Prema dosadašnjoj analizi odgovora, zaista se može potvrditi ispravnost postavljene hipoteze i donijeti zaključak kako maturanti smjera opća gimnazija i ekonomist, zaista jesu informacijski pismeniji u odnosu na maturante strojarskog ili ugostiteljskog usmjerenja. Razlog možda leži u činjenici da se obrazovni programi razlikuju između četverogodišnjeg i trogodišnjeg obrazovnog sustava, iako za to zapravo realno i nema opravdanja s obzirom da informacijska pismenost priprema učenika za budući razvoj bez obzira je li riječ o daljnjem obrazovanju ili o zapošljavanju nakon mature. "Naša djeca moraju biti informacijski pismena da bi se mogla zaposliti, uspjeti u školi ili pohađati fakultet."⁵¹ Nedovoljna posvećenost informacijskom opismenjavanju može dovesti do nekompetentnosti pojedinca u svom području rada, a samim time i do nekonkurentnosti na tržištu rada. Prema tome, nema opravdanja za činjenje takve razlike u obrazovnim programima.

U prilog postavljenoj hipotezi ide i činjenica da su gimnazijalci i ekonomisti svjesniji važnosti učenja kako pretraživati u svrhu osobnog razvoja, a brojniji su i u razmišljanju da je znanje kako pretraživati važno za našu budućnost.

Ipak premale su razlike između gimnazijalaca i ekonomista te strojara i kuhara što se tiče njihovog odnosa prema izvorima informacija, pretraživanju te načinima korištenja pronađenog sadržaja, odnosno prema informacijskoj pismenosti. Prema tome, možemo zaključiti kako

⁵¹Parry Aftab, *Opasnosti interneta, vodič za škole i roditelje*. Zagreb: Neretva, 2003., str. 23.

gimnazijalci i ekonomisti jesu pismeniji u odnosu na preostala dva smjera, ali to ih ne čini informacijski pismenima. Njihovi odgovori koji pokazuju nepostojanje navika korištenja knjižnicom i njezinim uslugama, neznanje kako pretraživati i vrednovati pronađene izvore, ali i neznanje o poštivanju autorskih prava, samo ukazuje na činjenicu kako njihova razina informacijske pismenosti nije onakva kakvu bismo zapravo mogli očekivati od učenika na tom stupnju obrazovanja, odnosno učenika koji planiraju daljnje obrazovanje.

Unatoč tome, njihovo osobno zadovoljstvo vlastitim znanjem o pretraživanju je vrlo visoko. Više od polovine ispitanih maturanata izjavljuje kako su jako zadovoljni svojim pretraživačkim vještinama, nešto manji broj ih je zadovoljno, iako priznaju da se ponekad ne snalaze dovoljno dobro. Samo nekolicina ispitanih maturanata svjesna je da se ne snalazi dovoljno dobro, dok neznan broj maturanata priznaje kako se uopće ne snalazi ili da ne pretražuje internet. Ovo je samo pokazatelj kako učenici zapravo nisu svjesni pogrešaka koje čine i kako zapravo površno pristupaju pretraživanju, odnosno istraživačkom načinu učenja. Jesu li tome razlozi neznanje ili nedovoljna motiviranost, nije ni važno. Učitelji su zapravo ti, zajedno uz knjižničara, koji bi trebali biti svjesni njihovog neznanja i koji bi trebali mijenjati pristup poučavanju, ukoliko se pokaže da je u tome problem. Također postoji mogućnost i nedostatka stručnosti u pogledu informacijske pismenosti, odnosno neznanja učitelja ili knjižničara o važnosti provođenja informacijskog opismenjavanja. Ukoliko je to razlog ovakvih anketnih rezultata, trebalo bi svakako razmisliti o provođenju stručnog usavršavanja na kojima će se obrazovne stručnjake upoznati s definicijom i važnosti provođenja informacijske pismenosti, a u svrhu plana i programa cjeloživotnog obrazovanja.

U prethodnom je poglavlju također navedeno kako su posljednja dva pitanja bila otvorenoga tipa i da su ispitivala učeničko poznavanje pojma informacijske pismenosti kao i procjene o vlastitoj razini informacijske pismenosti. Pitanja nisu bila obvezna i iako mnogi nisu odgovorili na njih, a većina je zamijenila informacijsku s informatičkom pismošću (Znanje kako se koristiti računalom, internetom, računalnim programom itd.), postoji nekoliko odgovora koji su posebno izdvojeni, a koji ukazuju kako su učenici, na temelju anketnih pitanja, uspjeli stvoriti određeno znanje o informacijskoj pismenosti, što je pohvalno.

Unatoč nepotpunosti definicije informacijske pismenosti, prikazani odgovori su pokazatelj da su ispitivani maturanti većinom ozbiljno pristupili istraživanju, da su promišljali o onome što su čitali i odgovarali te da su se, barem neki, upoznali s pojmom informacijske pismenosti što je svakako dobar početak u njihovom daljnjem usavršavanju.

7. Zaključak

U istraživanje se krenulo s određenim pretpostavkama, odnosno hipotezama koje se nastojalo dokazati. Prema pročitanoj literaturi te prikazu razvoja digitalnoga doba, pojave Z generacije, odnosno tzv. Google generacije i podataka o informacijskoj pismenosti, postavljene su četiri hipoteze koje se nastojalo ispitati, prije svega da se ispitanici maturanti više služe internetom nego knjižnicom, s obzirom na to da je istaknuto kako je navedena generacija odrasla uz nove tehnologije te da se bolje snalazi u svakodnevnom pretraživanju. Ta je hipoteza ujedno dokazana kao ispravna što i ne čudi s obzirom da su mladi danas okruženi tehnologijom i da ona čini njihovu svakodnevnu međusobnu komunikaciju, ali i način zadovoljavanja vlastitih informacijskih potreba, bez obzira odnose li se one na privatne ili školske obveze.

Imajući to u vidu, postavljena je i druga hipoteza da maturanti lako pretražuju izvore za svoje informacijske potrebe, no ova je hipoteza odbačena kao ispravna. Analizom njihovih odgovora, utvrđeno je da se ispitanici maturanti služe većinom samo jednim izvorom informacija, internetom, te da i ovdje nailaze na poteškoće, s obzirom da nisu upoznati sa sigurnim pretraživanjem, ali ni sa samim načinima pretraživanja. Najčešće nailaze na probleme prevelikog ili premalog broja dobivenih informacija koje mogu iskoristiti što nam ukazuje na činjenicu kako ne poznaju pravila pretraživanja, odnosno kako maturanti ne znaju kako ispravno postaviti upit. Također ne znaju kako provjeriti vjerodostojnost dobivenih informacija, a najčešće se oslanjaju na rezultate Wikipedije što ukazuje na mogući problem korištenja nepouzdanih i možda netočnih informacija u svrhu daljnjeg usavršavanja, bilo na obrazovnom planu bilo poslovnom, s obzirom na različiti profil ispitanih maturanata.

U vezi s drugom hipotezom, postavljena je i treća hipoteza da maturanti znaju kako koristiti pronađene informacije, ali je i ona odbačena. Analizom je dokazano da učenici ne znaju ili ne provjeravaju vjerodostojnost informacija koje su pronašli na internetu te da takve neprovjerene informacije koriste za učenje, a vrlo je visok postotak onih koji ne poznaju etičko korištenje informacija. Ili ne znaju što su to autorska prava, ili znaju, ali samo ponekad poštuju pravila

citiranja.

Sve dosad navedeno ide u korist utvrđivanja kako ispitani maturanti srednje škole u Crikvenici imaju nisku razinu informacijske pismenosti, a samim time i promišljanje o posljednjoj hipotezi da su maturanti četverogodišnjeg usmjerenja informacijski pismeniji od maturanata trogodišnjeg usmjerenja. Iako hipoteza, prema analiziranim odgovorima, jest točna i zaista su maturanti gimnazijskog i ekonomskog smjera informacijski pismeniji od maturanata strojarske i ugostiteljske škole, ta je razlika gotovo neznatna. Prema svemu navedenom može se zaključiti kako je realna slika da su vještine informacijske pismenosti crikveničkih maturanata izuzetno niske. Na početku je rada istaknuto kako je informacijsko opismenjavanje nužno kako bi se pojedince pripremilo i pozitivno motiviralo za cjeloživotno obrazovanje. Ono je pak ključ budućeg osobnog razvoja bez obzira je li riječ o daljnjem obrazovanju ili zapošljavanju. Bez navike i želje za samoobrazovanjem i samousavršavanjem, upitan je i konačan uspjeh svakog pojedinca u društvu brzih i stalnih promjena.

S obzirom na tako loše rezultate razine informacijske pismenosti, bilo bi potrebno istraživanje povesti korak dalje i utvrditi koji su razlozi za to. Oni se mogu kriti u nedovoljnoj osviještenosti i zainteresiranosti samih učenika, ali prije će biti nedostatak motivacije za radom i upoznavanjem novih mogućnosti. U skladu s tim, valjalo bi ispitati na koji je način organiziran rad školske knjižnice, odnosno kakva je suradnja profesora i školskog knjižničara i postoji li ona uopće. Također bi trebalo ispitati samo poslanje školske knjižnice i postojanje usluga i programa koje nudi svojim korisnicima. Osim školske knjižnice, s obzirom na to da je riječ o malim sredinama iz kojih dolaze ispitanii maturanti, valjalo bi ispitati i suradnju gradskih knjižnica sa školom, odnosno školskom knjižnicom. Ukoliko postoji nemogućnost školske knjižnice, iz bilo kojeg razloga, da udovolji informacijskim potrebama svojih korisnika, trebala bi se povezati s lokalnom gradskom knjižnicom i zajedničkim snagama osmisliti programe i usluge kojima će privući mlade te kojima će primjerenim i zanimljivim sadržajem istaknuti važnost korištenja knjižnice. Također bi trebalo ispitati stručnost samih knjižničara, školskih i gradskih, odnosno posjeduju li dovoljno znanja i vještina za osmišljavanje i provođenje radionica informacijskog opismenjavanja ne samo učenika, već i profesora jer je važna suradnja svih sudionika u obrazovnom procesu. Ukoliko su knjižničari dovoljno osposobljeni za provođenje takvih radionica i ukoliko ih provode, potrebno je ispitati sam program i strategije takvih usluga, odnosno jesu li one dovoljno zanimljive i aktualne da bi privukle mlade korisnike, odnosno jesu li dovoljno promovirane u javnosti. Prije svega se misli na podizanje svijesti o važnosti informacijskog opismenjavanja, a to će se jedino postići ukoliko javnost zna što je informacijska pismenost, na što se odnosi i što znači za budućnost pojedinaca.

Spomenuta je i suradnja svih sudionika u obrazovnom procesu. Prije svega, misli se na suradnju profesora i knjižničara. U radu je istaknuto da su knjižničari ključ uspjeha u

informativskom opismenivanju, s obzirom na to da, kao informativski stručnjaci, posjeduju dovoljno znanja i vještina kako prenijeti drugima znanje o pretraživanju informacija, njihovom vrednovanju i korištenju što je zapravo i sama definicija informativske pismenosti. Takva suradnja zahtjeva stručnost, ali i otvorenost za nove ideje i nove pristupe u poučavanju. Kako bi suradnja bila uspješna, potrebna je komunikacija među sudionicima u obrazovanju kako bi mogli razmijenjivati svoja znanja i vještine, ali i pozitivna iskustva i prijedloge za organizaciju budućeg rada.

Također valja ispitati i samo poslanje škole, odnosno školski kurikulum koji se provodi. Valjalo bi ispitati je li on u skladu s potrebama društva 21. stoljeća, tj. priprema li pojedince u skladu sa zahtjevima koje postavlja društvo, a koje je moguće ostvariti jedino poticanjem na cjeloživotno obrazovanje, odnosno stvaranjem pozitivne motivacije za daljnjim samousavršavanjem i samoobrazovanjem. Ukoliko su školske i izvanškolske aktivnosti osmišljene kako bi se poticao samostalan rad i samostalno istraživanje, valja ispitati na koji način se provode takvi programi kako bi se utvrdilo koje su pozitivne strane s kojima valja nastaviti, a koje su negativne koje treba mijenjati kako bi se postigla veća učinkovitost. Prema učeničkim odgovorima, utvrđeno je kako bi većina voljela da su imali više prilika za vođeno učenje o načinima pretraživanja, a iz analize cjelokupne ankete i utvrđivanja istinitosti hipoteza, vidljivo je kako je to i više nego nužno.

Anketom je utvrđena vrlo niska razina vještina informativske pismenosti crkveničkih maturanata te su nužna daljnja istraživanja i utvrđivanja mogućih razloga za takve rezultate kako bi se moglo pravovremeno reagirati i mijenjati ono što je na to utjecalo, a u korist budućih generacija kako bi se informativski opismenile i na taj način pripremile za sve ono što ih čeka u budućnosti bez obzira koji obrazovni smjer završavaju, odnosno bez obzira odluče li se na daljnje školovanje ili na rad odmah po završetku srednjoškolskog obrazovanja. Informativski pismeni pojedinci bit će sposobni na sve promjene koje ih čekaju u budućnosti te na ostvarivanje osobnog uspjeha, a za dobrobit cjelokupnog društva na ekonomskom, političkom i kulturnom planu.

Literatura

1. Aftab, P. Opasnosti interneta, vodič za škole i roditelje. Zagreb: Neretva, 2003.
2. Bušelić, V. Informacijska pismenost. ICT Business, 2015. URL: <http://www.ictbusiness.info/kolumne/informacijska-pismenost>. (2016-03-01)
3. Eisenberg, M., Berkowitz, B. Information problem-solving: The Big Six skills approach to library and information skills instruction. Norwood, NJ: Ablex, 1990.
4. Gorman, M. Postojana knjižnica: tehnologija, tradicija i potraga za ravnotežom. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2006.
5. History of the Web, URL: <http://webfoundation.org/about/vision/history-of-the-web/>. (2016-02-29)
6. IFLA Guidelines for Library Services for Young Adults. Revision from the Guidelines published in 1996. by the Standing Committee from Section Libraries for children and young adults. URL: <http://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/ya-guidelines2-en.pdf>, str. 1.-15. (2016-03-02)
7. IFLA Media and Information Literacy Recommendations. Final version, endorsed by the Governing Board of IFLA, at its meeting in Den Haag, The Netherlands, 7.12.2011., URL: <http://www.ifla.org/files/assets/information-literacy/publications/media-info-lit-recommend-en.pdf>, str. 1.-2. (2016-03-05)
8. Informacijska pismenost i poticanje čitanja. UDK.02: Hrvatska mreža školskih knjižničara, URL: http://www.knjiznicari.hr/UDK02/index.php/Informacijska_pismenost_i_poticanje_%C4%8Ditanja (2016-02-29)
9. Information Literacy Standards for Student Learning – standards and indicators, u: Information Power: Building partnership for learning. American Library Association and The Association for Educational Communications and Technology. 1998. URL: http://umanitoba.ca/libraries/units/education/media/InformationLiteracyStandards_final.pdf (2016-17-04)
10. Lasić-Lazić, J. Informacijska tehnologija u obrazovanju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2014. str. 34.
11. Lasić-Lazić, J., Banek Zorica, M., Špiranec, S. Obrazovanje školskih knjižničara temeljeno na ishodima učenja, u: Jadranka Lasić-Lazić. Informacijska tehnologija u obrazovanju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2014.
12. Lasić-Lazić, J., Špiranec, S., Banek Zorica, M. Izgubljeni u novom obrazovnom okruženju – pronađeni u informacijskom opismenjavanju. Medijsko istraživanje. God.18, br.1, 2012.
13. Lau, Jesus. Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju : završna verzija, recenzirano 30. srpnja 2006. Hrvatsko knjižničarsko društvo: Zagreb, 2011. Lau, Jesus. Guidelines on Information Literacy for Lifelong Learning. Final Draft. Retrieved July 12, 2008. URL:

<http://www.ifla.org/VII/s42/pub/IL-Guidelines2006.pdf> (2015-07-02), str. 18-19.

14. Machala, D., Knjižničarske kompetencije, pogled na razvoj profesije. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2015.

15. Mesarić, M. Informatička revolucija i njezin utjecaj na stvaranje informatičke, mrežne, globalne ekonomije – analiza Manuela Castellsa. *Ekonomski pregled*, 56.(5-6) 2005., str. 389.-422.

16. Nastavni plan i program za osnovnu školu. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006., URL: <http://www.mzos.hr>. (2016-02-29)

17. Preporuka Europskog parlamenta i Savjeta od 18. prosinca 2006. o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje. *Metodika*: 11, 20 (1/2010) URL:<http://hrcak.srce.hr/61536>. (2015-12-01)

18. Rowlands, I., Nicholas, D., (eds). *The Google Generation: the information behaviour of the researcher of the future*. Aslib Proceedings: New Information Perspectives Vol 60, No 4, 2008, pp 290.-310.

URL:https://www.researchgate.net/profile/Hamid_R_Jamali/publication/215500461_The_Google_generation_The_information_behaviour_of_the_researcher_of_the_future/links/00b495189d31e7e13b000000.pdf (2016-04-18)

19. Stričević, I. Pismenost 21. stoljeća: učenje i poučavanje u informacijskom okruženju. //Zrno 22, 97-98 (2001.)

20. Stropnik, A. Književnišnica za nove generacije, virtualni sadržaji i usluge za mlade. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013.

21. Špiranec, S. Informacijska pismenost – ključ za cjeloživotno učenje. *Edupoint časopis o primjeni informacijskih tehnologija u obrazovanju*. God. III, br. 17, Zagreb, 2003. URL:http://edupoint.carnet.hr/casopis/cimages/edupoint/ep_17_1.pdf. (2016-02-29)

22. Špiranec, S., Banek Zorica, M. Informacijska pismenost. Teorijski okvir i polazišta. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008.

23. Tkalac Verčić, A., Sinčić Ćorić, D., Pološki Vokić, N. Priručnik za metodologiju istraživačkog rada: kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje. M.E.P. d.o.o., Zagreb: 2010.

24. Vulović, A. Digitalna kultura, digitalni mediji, digitalni tekst. URL:<http://vulovic.rs/bvstudy/mmk/pdf/XIII%20predavanje.pdf>. (2016-02-29)

25. Zovko, M. Školski knjižničar – zakonski okvir., u: XIX. Proletna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske. Šibenik: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2007.

26. Zurkowski, Paul G. *The Information Service Environment: Relationships and Priorities*. National Commission on Libraries and Information Science, 1974.

Prilozi

Prilog 1. Anketni listić za ispitivanje učenika Srednje škole dr. Antuna Barca u Crikvenici	1
Prilog 2. Popis grafikona.....	11
Prilog 3. Popis tablica	11

Prilog 1. Anketni listić za ispitivanje učenika Srednje škole dr. Antuna Barca u Crikvenici

Informacijska pismenost

Ovaj anketni listić nastao je u svrhu pisanja diplomskog rada. Njime se nastoji ispitati koliko su maturanti srednje škole u Crikvenici informacijski pismeni.

Anketa je anonimna i tvoji odgovori će se koristiti samo za potrebe ovog diplomskoga rada.

UPUTA:

Upiši **znak X** u kružić ispred odgovora koji se na tebe odnosi. Ondje gdje je tako navedeno, odaberi više odgovora.

Spol Muški

 Ženski

U kojem gradu živiš? _____

Smjer srednjoškolskog obrazovanja

Opća gimnazija

Ekonomist

Hotelijsko turistički tehničar

Ugostiteljska škola (konobar, kuhar)

Strojarstvo (vodoinstalater, automehaničar, bravar...)

Nakon završetka srednjoškolskog obrazovanja:

zaposlit ću se

upisat ću fakultet. Navedi koji: _____

nešto drugo: _____

Opći uspjeh:

Odličan (5)

Vrlo dobar (4)

Dobar (3)

Dovoljan (2)

Član sam gradske knjižnice?

Da, član sam gradske knjižnice.

Nisam još, ali planiram se uskoro učlaniti.

Nisam i ne planiram se učlaniti.

Koliko često odlaziš u gradsku knjižnicu?

jednom tjedno

jednom mjesečno

jednom u pola godine

jednom godišnje

Ne odlazim u gradsku knjižnicu.

U školsku knjižnicu odlazim da bih (moguće je više odgovora):

posudio knjigu za lektiru

posudio literaturu za referat/zadaću

čitao periodiku (novine, časopise...)

proučio referentnu građu (pravopis, rječnik, enciklopedija...)

učio

družio se s prijateljima

ispunio slobodno vrijeme ("šupi" sat)

nešto drugo: _____

Jesu li te tijekom školovanja profesori upućivali na korištenje knjižnice?

Da, jesu. Navedi školski predmet/e: _____

Ne, nisu.

Jesu, ali nisam se služio knjižnicom.

Nisu, ali sam se služio knjižnicom.

U knjižnici mogu (moguće više odgovora):

posuditi knjigu

pisati referat

služiti se računalom

pristupiti internetu

služiti se referentnom građom (pravopisom, rječnikom, enciklopedijom...)

čitati periodiku (novine, časopise...)

dobiti preporuke o izvorima informacija za pisanje referata

sudjelovati u različitim radionicama

posjetiti izložbu

sudjelovati u književnom susretu s piscima

nešto drugo: _____

Kada dobijem temu za referat/zadaću, informacije pronalazim (moguće više odgovora):

na internetu

u online knjižničnom katalogu

u školskim udžbenicima

pitam knjižničara za pomoć

pitam učitelja za pomoć

pitam nekog u obitelji za pomoć

nešto drugo: _____

Internetom se služim da bih (više odgovora):

posjećivao društvene mreže (Facebook, Twitter, Instagram...)

komunicirao putem e-maila

besplatno razgovarao i slao SMS poruke (Viber, Skype...)

čitao periodiku (online časopise, novine...)

učio za školu (pisanje referata, zadaća, traženje dodatnog materijala)

Kada koristiš knjižnični katalog:

lako pronalazim željene informacije

teže se snalazim

ne koristim knjižnični katalog

nikada nisam koristio knjižnični katalog

Na internetu mogu pronaći (moguće više odgovora):

sve što knjižnica posjeduje

referentnu građu (pravopis, enciklopediju, rječnik...)

zabavne informacije (o poznatima i slavnima, o glazbi, filmu...)

informacije potrebne za pisanje zadaća za školu

dodatni sadržaj za učenje (škola, hobiji...)

Kada pretražujem internet za potrebe pisanja referata:

letimično pregledavam tekstove tražeći konkretan pojam/temu koja mi je potrebna

temeljito iščitavam rezultate i vodim bilješke

oslanjam se samo na rezultate Wikipedije

teško nalazim potrebne informacije, premalo je dobivenih rezultata

teško se snalazim jer je previše nađenih informacija

Pretražuješ li u Google Scholaru (Znalcu)?

Da, uvijek.

Da, ponekad.

Ne, iako znam što je to.

Ne, nisam siguran da znam što je to.

Nisam čuo za to.

Provjeravaš li točnost informacija na internetu?

Da, znam kako.

Ponekad, iako znam kako.

Ne provjeravam, iako znam zašto je važno.

Ne znam kako bih to provjerio.

Najčešći problemi na koje nailazim prilikom pretraživanja su (moguće više odgovora):

premalo dobivenih informacija

previše dobivenih informacija

ne znam kako odabrati ono što mi je potrebno

ne znam kako provjeriti točnost informacija

često me hipertekst "odvuče" od tražene teme

ne pretražujem

Prilikom pisanja referata/zadaće:

kombiniram pronađene rezultate s vlastitim znanjem i iskustvom

sam pišem ne služeći se nikakvim dodatnim sadržajem

samo prepisujem (koristim copy-paste metodu)

nešto drugo: _____

Tijekom školovanja sam naučio kako pisati referat:

Da, učitelj nam je objasnio u osnovnoj školi.

Da, imao sam predavanje o tome u srednjoj školi.

Samostalno sam naučio.

Ne znam kako pisati referat.

Tijekom pisanja referata, tvoj odnos prema autorskim pravima je:

uvijek navodim autora od kojeg sam preuzeo sadržaj jer poznajem autorska prava

ponekad navodim autora, iako znam sve o autorskom pravu

nikada ne navodim autora jer to nije bitno

ne znam što su autorska prava

O načinima citiranja/navođenja literature:

učio sam na redovnoj nastavi. Navedi predmet/e: _____

učio sam u sklopu neke radionice. Navedi koje: _____

samostalno sam naučio

ne znam kako navoditi/citirati literaturu

Upiši znak X pored tvrdnje koja se odnosi na tebe:

važno je znati pretraživati internet jer je to naša budućnost

knjižnice su nam potrebne bez obzira na Google pretraživač

knjižnice nam nisu potrebne jer imamo Google pretraživač

kada pretražujem internet, često sam nestrpljiv

prilikom traženja informacija, biram najlakši i najbrži put

uvijek ću prije odabrati Google pretraživač, nego online knjižnični katalog

važno je naučiti pretraživati informacije jer će mi to trebati u daljnjem školovanju

u školi sam naučio kako pretraživati informacije na internetu

ne znam zašto bih trebao naučiti pretraživati internet

volio bih da sam u školi imao više prilika za učenje pretraživanja informacija na internetu

volio bih naučiti pretraživati knjižnični katalog

upoznat sam s pojmom intelektualne krađe

nikada nisam plagirao nečiji rad prilikom pisanja referata/zadaća

svakodnevno se koristim internetom

Zadovoljan sam svojim znanjem o pretraživanju na internetu:

Da, jako sam zadovoljan.

Zadovoljan sam, iako se ponekad ne snalazim dovoljno dobro.

Smatram da se ne snalazim dovoljno dobro.

Uopće se ne snalazim.

Ne pretažujem internet.

Prema tvom mišljenju, što je informacijska pismenost?

Smatraš li sebe informacijski pismenom osobom? Zašto?

Hvala na sudjelovanju!

Prilog 2. Popis grafikona

- Grafikon 1. Prikaz broja ispitanih maturanata prema smjeru obrazovanja
- Grafikon 2. Prikaz ispitanih maturanata prema spolnoj zastupljenosti
- Grafikon 3. Prikaz ostvarenog općeg uspjeha ispitanika prema smjeru obrazovanja
- Grafikon 4. Prikaz planova za budućnost prema smjeru obrazovanja
- Grafikon 5. Prikaz koliko je ispitanika članova knjižnice prema smjeru obrazovanja
- Grafikon 6. Prikaz učestalosti odlazaka u gradsku knjižnicu
- Grafikon 7. Prikaz poznavanja knjižničnih programa i usluga u postocima
- Grafikon 8. Prikaz navika pretraživanja pojedinih izvora
- Grafikon 9. Prikaz ispitanika koje su nastavnici uputili na korištenje knjižnice
- Grafikon 10. Prikaz poznavanja pretraživanja Google Znalca (Scholara)
- Grafikon 11. Prikaz navika korištenja knjižničnog kataloga
- Grafikon 12. Prikaz načina na koji pretražuju internet
- Grafikon 13. Prikaz navika provjeravanja vjerodostojnosti informacija
- Grafikon 14. Prikaz poznavanja pravila za pisanje referata
- Grafikon 15. Prikaz navika pisanja referata
- Grafikon 16. Prikaz navika ispitanika o poštivanju autorskih prava
- Grafikon 17. Prikaz poznavanja pravila citiranja
- Grafikon 18. Prikaz navika svakodnevnog korištenja interneta
- Grafikon 19. Prikaz odnosa ispitanika prema različitim izvorima informacija
- Grafikon 20. Prikaz načina na koji ispitanici maturanti pretražuju
- Grafikon 21. Prikaz svjesnosti ispitanika o važnosti znanja kako pretraživati
- Grafikon 22. Prikaz odnosa prema nastavnom programu
- Grafikon 23. Prikaz odnosa ispitanika prema etičkom korištenju

Prilog 3. Popis tablica

- Tablica 1. Prikaz razloga odlazaka u školsku knjižnicu
- Tablica 2. Prikaz poznavanja knjižničnih programa i usluga
- Tablica 3. Prikaz najčešćih razloga za pristup internetu
- Tablica 4. Prikaz ispitanikovih znanja o tome što je dostupno na internetu
- Tablica 5. Prikaz najčešćih problema prilikom pretraživanja
- Tablica 6. Prikaz osobnog zadovoljstva ispitanika